

במונח בכיסייה

טבלת סיכום

במסכת מו"ק [הלכות חוה"מ]

משולב עם פירושי הראשונים

ופסקי השו"ע והמ"ב

3	כללי המלאכות
4	פרטי דין השקיה במועד
7	צרכי רבים
9	השקיה בשביעית
11	תוספת שביעית
12	ציון קברות
15	תיקונים בשדה
16	ראיית גזעים במועד
19	עזיני מת במועד
20	גישואין, ותכשיטין
22	מעשה אומן והדיוט
28	פרקמטיא
30	פרק שני
30	מלאכות לאבל
31	דבר האבד
33	מכוון מלאכתו במועד
34	צורך המועד
36	פועל שאין לו מה יאכל
37	טירחא
40	[המשך] פרקמטיא
41	פרק שלישי – אלו מגלחין
41	גילוח במועד
44	כיבוס
46	קציצת צפרניים במועד ואבל
47	ביטול האבילות בגל
47	כתיבה

למותר לציין שאין לסמוך להלכה

להערות – 053-3138854

כללי המלאכות			
חגיגה יח.	הילפותא לאיסור מלאכה	ר' יאשיה	'את חג המצות תשמור, שבעת ימים' (משמע שמירה גם לגבי ז' ימים, וכל תשמור אזהרת לא תעשה הוא - שומריו מן המלאכה).
		ר' יונתן	ק"ו - מה א' וז' שאין קדושה לפניהן ולאחריהן - אסור בעשיית מלאכה וכו', ומסקנה - הואיל וקרוי מקרא קדש - דין הוא שאסור בעשיית מלאכה, (משא"כ ימי בראשית ור"ח).
		ר"י הגלילי	כל מלאכת עבודה לא תעשו (וסמך ליה "שבעת ימים").
		ר"ע	'אלה מועדי ה' וגו', במה הכתוב מדבר אם בראשון הרי כבר נאמר שבתון, אם בשביעי הרי כבר נאמר שבתון, הא אין הכתוב מדבר אלא בחולו של מועד.
		תניא אידך	ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' מה שביעי עצור אף ששת ימים עצורין, ומאידך 'וביום השביעי עצרת' משמע רק השביעי עצור בכל מלאכה, הא לא מסרן הכתוב אלא לחכמים וכו'.
	גדר האיסור	תוס' ורמב"ם	מהא דהתירו דבר האבד ע"כ דהוא דרבנן, וכן משמע בירושל' 'אילו וכו' הייתי מתיר מלאכה בחוה"מ'..
		ריטב"א	כיון דר"ל וריו"ח ס"ל דאיסורא דאורייתא, ולא חזינן בהדיא בגמ' דילן מאן דפליג עלה הכי נקטי' (וכן ראייה מדגזרי' לפני"ע, ואי דרבנן הוי גזל"ג) וכן פ"ה הרשב"ם "המבזה את המועדות" - שעושה מלאכה בחוה"מ.
		רמב"ן	מלאכות שאינן דבה"א ואינן צורך המועד אסורות מדאו', והשאר מותרות מדאו', ורבנן הוסיפו לאסור..
תקל א'		ביה"ל	הביא הרבה ראשונים דסברו דרבנן ודסברו דאורייתא, ואח"כ כ' דהב"ח והמג"א ושאג"א הכריעו כהרמב"ן, וכ"מ בגר"א, ולפי דבריהם אם יש ספק בדבר אם הוא דבה"א או צוה"מ הוי ספיקא דאורייתא.
	כללי ההיתרים	דבר האבד	כשנפסד עיקר הדבר, מותר אף במעשה אומן, אבל לא בטירחא יתירא, ובלבד שלא כיון.
		ספק דבה"א	מג"א [תקל"ז]: מותר (דמ' חוה"מ דרבנן. פמ"ג). ביה"ל [שם]: העיקר תלוי אם החשש שיהיה דבר האבד הוא מצוי - מקילינן אפילו למ"ד עיקרו מה"ת, ואם אינו מצוי - יש להחמיר אפילו למ"ד דרבנן.

			צורך המועד	מותר מעשה הדיוט [תק"מ סקט"ז] (אבל שלא לצורך המועד אסור אף מעש"ה), ושלא בטירחא מרובה.	
			אוכל נפש	מותר מעשה אומן, ואף כיוון מלאכתו, וטירחא יתירא.	
			מכשירי אוכ"נ	מותר אף במעשה אומן [תק"מ סקכ"א], אבל לא בכיוון מלאכתו [שם סקכ"ז], (ומח' אי שרי ע"י טירחא יתירא, עי' במ"ב תקל"ז ט"ו) ¹	
			צרכי רבים	מותר אף בכיוון מלאכה ובפרהסיא ובטירחא, (וכשהוא לצורך המועד מותר אף מעשה אומן).	
			פועל שאלמ"י	מותר אף שלא לצורך המועד, ומעשה אומן [תקמ"ב ס"ב, ע"ש הפרטים בזה].	
	ה'ב.	הלכות עקורות	ר' חמא	הלכות מועד כהלכות כותים (דקי"ל בהו דאחזוק אחזוק, דלא אחזוק לא אחזוק), לומר שהן עקורות (כעקרה שאין ממנה פרי אלא גופה) ואין למדות זו מזו. ²	
אביי			הלכות מועד כהלכות שבת, יש מהן פטור אבל אסור, ויש מהן מותר לכתחלה ³ (כי יש מהם שדומות זו לזו מאד ו[אעפ"כ] זו מותר לכתחלה וזה פטור אבל אסור, וכעין ההוא מימרא דלעיל. ריטב"א).		
המחלו בזופתין			ראיה מדאמר שמואל זופתין כוזתא ואין זופתין חביתא, ורב דימי מנהרדעא אמר זופתין חביתא ואין זופתין כוזתא.		
			ראב"ד [רמב"ן]	כל ענין זה נמסר לחכמים, והם ראו שלא כל הפנים שוים. אלא לפי אבידתו התירו את טרחו.	
פרטי דין השקיה במועד					
			הכלל	הציור	
	ה'ב.	השיטות	ר"מ	התיר אף טירחא להרווחה.	מעיינ היוצא בתחילה - משקין ממנו אפי' שדה בית הבעל.
			ר"י	פסידא אין הרווחה לא, וגם במקום פסידא - טירחא יתירה לא.	אין משקין אלא שדה בית השלחין (שחרב מעיינה ויצא אחר), ורק ממעיינ (ולא ממי גשמים). וכן אסר לפנות אמת המים לגינתו.

¹ ועי' מג"א תקמ"א סק"א ובמ"ב סק"ב, דמכשירי אוכ"נ דוקא כשמתקן במקצת את המאכל, לאפוקי רשות ע"ש.
² ועי' בתרומת הדשן [סימן פ"ז] "דהלכות מועד עקרות הן, ובסברא מועטת מחלקינן ביניהם". ומשמע דסברא מועטת מיהא בעי.
³ וז"ל החינוך [שכ"ג] "וכלל זה יהיה בידך, שהלכות מועד כהלכות שבותי שבת, שאין לך לדמות ולהוציא בהן דבר מדבר, כי פעמים תמצא לרבותינו ז"ל מתירין מלאכה כבדה בענין אחד ופעמים יחמירו על הקלה בענין אחר. ואל תתמה על הדבר, כי התורה לא אסרה ולא התירה בחולו של מועד אלא במה שיסכימו הם".

		ראבי"ע	אסר טירחא אפי' במקום פסידא.	אין משקין ממעין היוצא בתחילה, אפי' בית השלחין שחרב מעיינה.
		ראבי"י	שמעי' הרווחה.	מושכין מים מאילן לאילן (וה"ה משקין. תוס'), אבל לא משקין השדה כולה. ⁴
	שדה בית השלחין	מהי	שדה בהר (שאינה מקבלת מי גשמים) וזקוקה למים (ו'שלחין' מלשון 'משלהי' היינו צמא למים).	
		ההיתר במתני'	מותר להשקותה ⁵ , בין ממעיין שיצא בתחילה, בין ממעיין שלא יצא בתחילה, (וקמ"ל דגם מעיין שלא יצא בתחילה דלא אתי לאינפולי, מ"מ רק ביה"ש ולא בית הבעל ⁶).	
		מי קילון	מי קילון (המכונסין בבור וכדו') אין משקין מהם אפי' ביה"ש, (לפי שצריך להשקות מהם בכלי, ויש בו טירחא יתירא ⁷).	
ד.		מי גשמים	לא ישקה אף ממי הגשמים (ואפי' בהמשכה. מ"ב), ריו"ח: טעמא דגזרי' אטו מי קילון (דדמיין להו), ואפי' היכא דלא פסקי, ר' אשי: דוקא בעבידי דפסקי, דאתו לידי מי קילון (וכר"ז לק' גבי נהרות), [וכן הלכה].	
ו:		שתו	ראבי"י: ההיתר בביה"ש הוא בזרעים ששתו לפני המועד, (פירש"י משום דהורגלו לשתות ואיכא פסידא ⁸), חכמים: גם לא שתו מותר (פירש"י דהיי"ר"מ שהתיר הרווחה, ועי' נמו"י דחכמים דוקא כאן מתירים).	
		מטוננת	ר"י: שדה מטוננת (פירש"י לחה ונתייבשה) - מותר להשקותה לכ"ע (לרש"י קאי על בית הבעל, דבעי השקאה טפי ואל"ה פסדא, אבל לנ"י וטור קאי על ביה"ש וקאמר דהוי כשתו ⁹ , ועי' הערה פי' הרמב"ם ¹⁰).	

⁴ פירש"י דמיירי בבית הבעל, ואילן כביה"ש דמי, אמנם ברש"י כת"י כ' דאילן מותר משום דליכא טירחא כלל.

⁵ עי' מ"ב [סק"ז] דדוקא בהמשכה ברגליו שרי להשקות, אבל כל שדולה בדלי או בכד אסור.

⁶ וקמ"ל נמי היתירא דמותר אף בחדש דלא חיישינן כיון שחדש הוא דלמא יפלו כותליו ואתי לתקן במועד א"נ דלמא אתי לאיתויי ממקום אחר בטירחא יתירא.

⁷ ואפי' בהמשכה ברגליו אסור. מ"ב.

⁸ והרמב"ם [ח' ד'] מפרש, שכאשר לא שתו קודם המועד, יש לו טורח גדול בהשקאתם, והנימוקי יוסף כתב בשם י"מ שכאשר לא שתו קודם, הרי זה כמכוון מלאכתו במועד. ומה"ט כ' בשם הראב"ד, שאם נאנס ולא השקה קודם המועד מותר, (אבל לדעת רש"י והרמב"ם יהיה אסור, שהרי באופן זה אין הפסד ויש טורח גדול, וכן עיקר. שעה').

⁹ הנה רש"י לפנינו פי' דקאי על בית הבעל, דאמר ר"א לא ישקה השדה כולה, ומ"מ אם היתה מטוננת מותר אף בבית הבעל (וצ"ל דהוי פסידא טפי מזרעים שלא שתו שהתירו בביה"ש), אמנם הנמוקי" כ' דמיירי בביה"ש, וה'אמר' קאי על זרעים שלא שתו לפני המועד לא ישקם במועד, ואמרו דאם היתה מטוננת מותר גם כשלא שתו, וכן הטור [הביאו הגר"א] כ' את דין מטוננת בפרטי דיני בית השלחין, וכן הוא גיר' השאילתות "כשאמרו משקין את הזרעים במועד (היינו ביה"ש) לא אמרו אלא בזרעים ששתו לפני

נהרות המושכין מן האגמים; אי עבידא דפסקי לכו"ע אין מדלין, דלמא אזיל ומייתי ממקום רחוק, ובדלא עבידא דפסקי - ר"ז התיר, ול"ג אטו דפסקי, וריו"ח פליג נמי בהא וגזר.	חיבור לאגמים	עוד אפנים בהשקיה	ד.
נמ"י: שיש בהם שפע מים, רש"י: שמושך תמיד מן האגמים, (אבל אם דרכן לפסוק בשום פעם אף דעכשיו יש ריבוי מים בהם אפ"ה אסור ¹¹).	מהו יפסקי		
אסור להשקות מהן בחוה"מ (שסופן להתחסר ויבוא לדלות בטורח), ואם היתה אמת המים עוברת ביניהן מותר (נמ"י: דוקא כשעוברת בתוך הבריכות, ריטב"א: א"צ שיעבור בתוכם, וכן משמע ברש"י ובפוסקים).	פסיקות ובריכות		
לר"פ – דוקא כשרוב השדה ראויה לשתות מאמת המים בפעם א' (דאל"ה יבוא לדלות מן הרחוקה שיש בה לכל השדה), לר"א – אע"פ שאין רובה של אותה שדה שותה, דמתרצה שישתה (מאותה אמה"מ) למחר ויומא אחרינא [וכן הלכה].	שיעור האמה העוברת		
ביה"ש השותה מבריכה, ומעליו ביה"ש השותה ממעיין ומימיו מנטפין, מותר להשקות התחתון מהבריכה כשמטפטף עדיין ממעיין לבריכה, ולא פסיק מעין ראשון ¹² .	בריכה נוטפת		
ראב"י: מושכין מים מאילן לאילן (דהוי כבית השלחין, א"נ דליכא כלל טירחא), אבל לא ישקה כל השדה. חכמים: מתירים (דסברי הרווחה נמי שריא).	מאילן לאילן	שדה בית הבעל	ו.
ראב"י: אין משקין שדה גריד במועד, חכמים: מתירין, דאפלא משוי לה חרפא (שע"י ההשקאה ממהר הפרי להבשיל) מותר.	שדה גריד		
רבינא: ש"מ האי תרביצא (גינה) שרי לתרבוצי (לזלף בה מים) בחוה"מ (ברש"י מדהתירו רבנן הרווחה, ופ"ל תוס' דאתיא	הרבצה		

המועד", (והוא ניחא יותר בלשון, דלגירסתינו 'כשאמרו אסור .. אלא בזרעים ששתו", והרי משנתינו שאמרה אסור אמרה גם את החילוק הזה, אלא הכונה למשנה קמא ששם לא נתפרש החילוק).

¹⁰ הרמב"ם מפרש דקאי על שדה האילן, שאסור ראב"י להשקות כולה, אבל אם כבר ממילא לחה (ולא יבשה) דליכא טרחא כ"כ שרי [אפשר משום דהתחיל באילנות עצמם, יכול לגמור כל השדה]. וכן פסק השו"ע [תקל"ז ס"ז] וכ' בשעה"צ [כה] דלדעת הטור ונ"י אין לנו מקור לדין זה לענין שדה אילנות להתיר כולה..

¹¹ וטעמא משום לא פלוג, דשמא יהיה נדמה לו שיש בו מים די על כל חוה"מ ובאמת אינו כן ויבוא לדלות בדלי. מ"ב.

¹² ול"ג דלמא פסיק, דהשתא חשיב על ידי נצוקות אלו כאלו התחתונה משקין אותה מן המעיין עצמו ובמעיין לא גזרו דפסיק.

			כראב"י, ומ"מ בהשקאה מועטת מודה לחכמים דשרי, ועי' עוד פי' בהערה ¹³).
ד.:	השקייית ירקות	ברייתא	מדלין לירקות כדי לאכלן ¹⁴ , ואם בשביל לייפותן (בשביל אחר המועד) אסור (אפי' בבית הבעל [רש"י], ואפי' טירחא יתירא [תוס']).
		רבה תוספאה	סבר לפרש הברייתא לשלוף הירקות מבינתיים, (דהוי טירחא זוטא), אבל להשקות אסור אפי' בשביל לאכלן (ולכן סבר לנדות מי שהשקה שדהו). וא"ל רבינא דבפי' איתא מדלין מים לירקות לאכלן.
ד.:	הפירה	עוגיות (בורות תחת הגפנים)	חדתי: אין עושין, עתיקי (שהיו ונתקלקלו): עושין, (ובלבד שלא נתקלקלו לגמרי שאינם ניכרים. ריטב"א).
		אמת המים – אופן המותר	אף לחכמים שהתירו לעשות אמה"מ בשביעית, במועד אסרו לעשות לכתחילה, אבל מתקנין את המקולקלות מטפח לו' טפחים (לפירש"י - שהיתה מתחילה עמוקה ו"ט ונסתמה לטפח, מותר לחפור מחדש עד ו', ולרש"י כת"י - כל שיש טפח [אף שלא היה בתחילה] מותר להעמידה על ו"ט ¹⁵ שהוא שיעור אמת המים).
		אופן האסור	א. לחפור מחצי טפח לג' טפחים, ודאי אסור כיון דלא עברי בה מיא שפיר (פי' רש"י דבג"ט לא עברי שפיר, וכ"פ מ"ב דאין היתר אלא כשמעמיד על ו"ט, וי"מ דבחצי טפח לא עברי שפיר והוי כנסתם). ב. לחפור מטפחיים לי"ב, ודאי אסור דקא טרח טירחא יתירא.
		הספק	לחפור מטפחיים לז' טפחים, מספקי' אי שרי כיון דמעמיק רק ה' (ואינו יותר משה על מה שהיה), או"ד כיון דאיכא טפח יתירא איכא טירחא טפי. (הרמב"ם וש"ע פסקו לקולא, וע' מ"ב דיש מחמירין, ומג' לז' בודאי יש להחמיר).
צָרְכֵי רַבִּים			
ב. ה.	הכלל	משנה ברייתא	מתקנין את הדרכים ואת הרחובות ואת המקואות. יוצאין לקוץ את הדרכים [לפנות מקוצים], ולתקן את הרחובות ואת האסטרטאות, ולמוד את המקואות, וכל

¹³ ג' - י"מ בתוס' דהמחלו' בשדה גריד אם לשוויי חרפא הוי הרווחה (ורבנן שהתירו אינם רבנן דפליגי על ראב"י), ד' - בשם ר"ח הביאו תוס', דמיירי בהרבצת שדה שאינה זרועה לצורך זריעתה אחר המועד, וסבר רבינא דהוי כפסידא, והגמ' הקשתה מראב"י דאסר לשוויי חרפא, וכה"ג תרביצא הוי הרווחה.

¹⁴ כ' ריטב"א דלא מיירי לאכול לעצמו, דבזה פשיטא דשרי אפי' מלאכה גמורה, אלא אף שעושה למכור (וכ"פ המ"ב).

¹⁵ ולמעשה דעת הנמו"י והריטב"א כפי' א', ולשון הרמב"ם משמע כפי' ב', ועי' מ"ב.

			מקוה שאין בו ארבעים סאה מרגילין לתוכו ארבעים סאה. ואם לא יצאו ועשו כל אלו - כל דמים שנשפכו שם מעלה עליהם הכתוב כאילו הם שפכום, שנא' וכו'.
	לא לצורך המועד		רא"ש: מותר אף דבר שאינו צורך המועד, וגם כשיש בו טורח גדול ופרהסיא וכיון מלאכה במועד, והטעם - שצרכי רבים אינם נגמרים אלא בשעת הבטלה, (דדמי לקדירה דבי שותפי), ואם לא יעשה אז לא יעשה לעולם ¹⁶ .
	מעשה אומן		שם: כשאינו לצורך המועד מותר רק מעשה הדיוט, אבל לצורך המועד מותר אף מעשה אומן.
	צורך הגוף		רשב"א [בתשו', נפסק ברמ"א]: בנין בהכ"נ אסור, ואף לצורך המועד, דלא התירו צרכי רבים במועד במלאכת אומן יותר מצרכי יחיד אלא בדברים הצריכין לגוף ¹⁷ .
	מתי יוצאין	כלאים	יוצאין בחוה"מ על הכלאים, ואע"פ שיצאו כבר באדר, כאן בבכיר כאן באפיל, א"נ כאן בזרעים כאן בירקות.
	הטעם		כיון דמביאין שכרן מתרומת הלשכה, ע"כ יוצאין בחוה"מ דאז מוזלי הפועלים בשכר הפעולה (ומותר אף ליטול שכר כיון דהוא צורך מצוה. תוס' ¹⁸).
ה:	סדר התקנה		בראשונה - היו עוקרין ומשליכין לפני בהמתן (והיו בעלי בתים שמחין שמנכשין שדותיהן ושמאכילים בהמתם), התקינו - שיהו עוקרין ומשליכין על הדרכים, (ועדיין היו שמחין שמנכשין שדותיהן), התקינו - שיהו מפקירין כל השדה כולה.
ד:	מעשים בגמ' תיקוני נהר		אביי שרא לסחופי נהרא (לעקור ענפי אילנות הגדלים בנהר), ר' ירמיה שרא למיכרא נהרא טמימא (לפנות מקור המעיין שנסתם), ר' אשי שרא לאקדוחי נהרא (רש"י: לפנות שירטון שבאמצע הנהר, ראב"ד: לקרבו לעיר, ריטב"א: להרחיבו שיקלחו מימיו [מלשון מקדח]), דכיון דשתו מיניה רבים כרבים דמו, ועושין כל צרכי רבים.

¹⁶ רכ' המג"א דלכן אם יש להם מנהיג שהרשות בידו לעשות לבדו אסור לעשותו במועד (ועי' מ"ב שהעתיק דבריו אבל שינה מהם, דאסור לו לכיין מלאכתו במועד, משמע דאם לא כיון מותר).

¹⁷ ולפ"ז מה שהתירו לפנות כלאים וכו' הוא משום דאינו מעשה אומן, אמנם בט"ז נראה דהוא מעשה אומן, וכ' דשרי משום דמה שיש איסור על האדם להיות יושב בטל מותר כשהוא צרכי רבים.

¹⁸ ועיין במחה"ש שכתב דבצרכי רבים בלא מצוה אסור ליטול שכר אבל מפמ"ג משמע דבצרכי רבים לחוד ג"כ מותר ליטול שכר וטעמו דהוא ג"כ כצורך מצוה דמ"א. ביה"ל סי' תקמ"ד.

ה.		חטיטה	במתני' - מתקנין את קילקולי המים שברה"ר, וחוטטין אותן (פירש"י דמיירי בבורות לשתייה, ומפנין צרורות ועפר שנפל לתוכן), ומסקי' בגמ' דשרי אף בשל יחיד כשצריך לו (דהוא מעשה הדיוט), ובשל רבים אפי' אין צריכין.	
		חפירה	ר' יוחנן: רבים צריכין להם אפי' חפירה מותר, [וזהו דמרבי 'כל צרכי רבים'], (והטעם דמעשה אומן שרי בשל רבים לצורך המועד), ואם א"צ, או יחיד אפי' בצריך – אסור.	
		מהו 'צריכין'	רכת"י: 'צריכין' היינו שאין להם מים אחרים (והק' הריטב"א א"כ גם יחיד שרי), תוס' [בריטב"א]: צריכין היינו מיד אחר המועד, וא"צ היינו שצריכין לאח"ז (והק' הריטב"א דא"כ גם חטיטה אסור), רמב"ן: צריכין היינו שיהיה קרוב, וא"צ היינו להרווחה.	
השקיה בשביעית				
ב:	משום איזו מלאכה	רבה	משקה ומנכש משום חורש, דדרך חורש לריפוי ארעא, וה"נ מרפי ארעא (תוס' – דרבה אזיל בתר עיקר המלאכה וצורתה).	
		ר' יוסף	משום זורע, דדרכו של זורע לצמוחי פירא וה"נ מצמח פירא (דבתר מחשבת הנפש אזלי, וכאן תכליתו לצמוחי פירא).	
		זומר וצריך לעצים	אמר ר' כהנא דחייב ב', א' משום זורע [דמסייע להצמיח, ואף כשאין שכונתו לכך], וא' משום קוצר [ובאופן דצריך לעצים, דאל"ה לא דמי לקוצר]. ומקשי אביי דה"נ לחייב ב'.	
		בכלאים	הקשה ר' יוסף ממנכש בכלאים דלוקה לת"ק, ולרבה קשה הא לא נאסר חורש בכלאים. ותי' הגמ' דר"ע היא דחייב משום מקיים (ופרושי מפרש לה ²⁰).	
		היתך השקיה בשביעית	משנה	משקין בית השלחין במועד ובשביעית.
			הקושיא	בין למאן דאמר משום זורע ובין למאן דאמר משום חורש, זריעה וחרישה בשביעית מי שרי?
			אביי	בשביעית בזמן הזה, ורבי היא דסבר שביעית בזה"ז

¹⁹ פשטות הגמ' דמוכיה מר"כ דאפשר לחייב ב' ומקשה לתרוויהו מ"ט לא מחייבו משום ב', אמנם תוס' פ' דמקשה לכ"א לשיטתו מ"ט מחייב משום נוטע, לרבה דאזיל בתר צורת המלאכה מקשה דהלא אינו דומה לנוטע, ולר"י דאזיל בתר המחשבה מקשה מדמחייב אפי' כשאין מכון לנטיעה.

²⁰ פ' רש"י בע"ז סד. שמירי בגודר וכדו' דאיכא מעשה, וכ"כ ריטב"א דרק בחרישה לוקה משום מקיים, דאל"ה הוי לאו שאין בו מעשה, (ובר"ח פ' שמוצא שדה זרועה כלאים ועובדה) אמנם ברש"י כאן משמע שאף בלא מעשה מחייב, וכשי' הערוך שהביא תוס' בע"ז.

			דרבנן, ויליף מריבוי 'שמיטה שמוט' - בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים ²¹ .
	רבא		אפי' לרבנן, אבות אסר רחמנא, תולדות לא אסר, כדרשי' מדפירט הכתוב זמירה ובצירה אף שהן בכלל קצירה וזריעה, אלא למימר דרק אהני מחייב ²² .
ו:	מה התירו		במשנה 'משקין בית השלחין', ופי' תוס' דבית הבעל אסור גם בשביעית, אמנם בשם רש"י הביא להתיר, וכ"כ נמו"י דהשקאה אינה מלאכה חשובה (כיון שנצרכת תמיד) ולא גזרו עליה כלל, והרמב"ם פסק כתוס'.
ג.	עוד מלאכות	דרבנן	מקשי' מברייתא דמרבי' מ'שדך לא' לניכוש ועידור וכיסוח (עשבים רעים) וקירסום (זימור באילנות) וזירוד (חיתוך ענפים), ופיסוג (לסמוך האילן), וזיבול, ופירוק (אבנים מעיקריו), ואיבוק (לכסות באבק), ועישון (שישו התולעים). ומתרצי' דכל הני דרבנן ואסמכינהו אקרא.
	קשקוש		בברי' הנ"ל דרשי' דזריעה יצתה להקיש וללמוד דבעי' מלאכות שגם בכרם וגם בשדה, להוציא קשקוש ועידור וכו' שרק בכרם. ומקשי' מהדרשה תשמטנה מלקשקש וכו', ותי' ר"י - אברויי אילן אסור סתומי פילי (בקעי האילן, א"נ שרשים המגולים) שרי.
ג.	חרישה בשביעית	המחלוקת	ריו"ח ור"א, חד אמר ²³ לוקה, וחד אמר אינו לוקה.
		סי"ד – כלל ופרט וכלל	מ"ד לוקה דריש כלל ופרט וכלל (שבת שבתון - כלל, שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור - פרט, שנת שבתון - כלל), ומ"ד אינו לוקה סבר כר' אבין דכל מקום שנאמר כלל בעשה ופרט בל"ת - אין דנין אותו בכופו"כ.
	מסקנה מיעוט	–	מ"ד לוקה דריש כופו"כ כנ"ל ולית ליה דר' אבין, ומ"ד אינו לוקה סבר דלהכי פירט רחמנא זמירה ובצירה, ללמד דרק אהני תולדות מיחייב.

²¹ פי' רש"י דיליף משמיטת קרקע היינו חרישה וזריעה, דפשיטא ליה דלא נהגא בשביעית (כיון שאין רוב יושביה עליה), ור"ת פי' דשמיטת קרקע היינו יובל, כדריש בירושל', ויליף מיניה לשמיטת כספים היינו כלל עניני שמיטה. והרמב"ם [פ"ט ה"ב] פי' הילפותא משמיטת קרקע היינו יובל, לשמיטת כספים כפשוטה (ומ"מ הוכיח החזו"א דגם עיקר שמיטה להרמב"ם היינו מדרבנן בזה"ז, וכן דעת רוב האחרונים).

²² פי' רש"י דתולדות היינו מה שלא היה במשכן, אמנם להלן משמע ברש"י דמאי דלא כתיבא בקרא היינו תולדה, וכ' הריטב"א דלפ"ז ל"ג 'אהני תולדות', (ואח"כ כ' דגרסינן ליה ומשום דבשבת הוי תולדות קאמר הכי,

²³ בפשטות היינו ריו"ח, כדמוכח בע"ב, ועי' בתוס' שם דבתי' קמא כתבו דאפשר אין ראייה, ובתי' ב' כתבו דפשוט הוא ולכן לא הוצרכה הגמ' לומר 'תסתיים'.

			ס"ד דמ"ד אינו לוקה משום דדריש כלל ופרט – אין בכלל אלא מה שבפרט (ולא דריש לכלל בתרא דמרוחק), ומ"ד לוקה סבר כר' אבין וא"כ יש רק כלל, והמסקנה דכ"ע אית להו דר"א, ומ"ד אינו לוקה דדריש כנ"ל.
		פי' ר"א ברי דימי	כי אתא רב דימי אמר: יכול ילקה על התוספת, ונסיב לה תלמודא לפטורא, ופי' ר"א: יכול ילקה על חרישה דאתיא מכלל ופרט וכלל, ונסיב ליה תלמודא לפטורא דאם כן כל הני פרטי למה לי.
חפירת אמת המים	המחלוקת	ראב"ע: אין עושין את האמה בתחילה במועד ובשביעית. חכמים: עושין את האמה בתחילה בשביעית.	
	טעם א'	מפני שנראה כעודר (מרפה הקרקע לצורך שביעית).	
	טעם ב'	מפני שמכשיר אגפיה לזריעה (כשמניח העפר שבאמה על שפת האמה - מתקן אגפיה לזריעה, דעביד לה ארעא רכיכא).	
	אינו מתכון	פי' א' בתוס': אינו מלאכה כיון שאינו מתכון ²⁴ , ורק משום נראה הוא, שסבורים שמתכון. פי' ב': הוי מלאכה כיון שהוא פס"ר, ורבנן שרו משום שינוי.	
	נפ"מ א'	בדאתו מיא בתריה, מאן דאמר מפני שמכשיר אגפיה לזריעה איכא, ומאן דאמר מפני שנראה כעודר ליכא (ומקשי' למ"ד נראה כעודר, ליחוש דמכשיר אגפיה).	
	נפ"מ ב'	בדשקיל מיניה ושדי לבראי, למאן דאמר מפני שמכשיר אגפיה לזריעה ליכא, למאן דאמר מפני שנראה כעודר איכא (ולא חייש מפני שנראה כעודר, דמאן דעדר אינו שדי לבראי).	
	תוספת שביעית		
ג:	השיעור	שדה אילן	ב"ש: כל זמן שיפה לפרי. ב"ה: עד העצרת. (וקרובין דברי אלו להיות כדברי אלו).
		שדה לבן	ת"ק: משתכלה הלחה, וכל זמן שבני אדם חורשים ליטע מקשאות ומדלעות ²⁵ , ר"ש: אם כן נתנה תורה שיעור לכל אחד ואחד בידו ²⁶ , אלא עד הפסח.

²⁴ ואין חסרון דפס"ר, כיון דבשביעית ע"י א"מ חסר בשם המלאכה. חזו"א.

²⁵ ברש"י משמע דחדא מילתא היא (וצ"ל דאנשים אינם חורשין למקשאות וכו' כשהקרקע אינה לחה), אמנם בריטב"א הביא י"ג דתרי מילי נינהו, שאפי' כלתה הליחה (שכבר אינו מועיל לזרעים שזרע מקודם) מ"מ שריא כל זמן שבני אדם חורשין ליטע מקשאות, דמאן דחזי סבר דלצורך מקשאות ומדלעות חריש.

	מקור האיסור	הלמ"מ	ר' אסי אריו"ח משום ר' נחוניא: עשר נטיעות ערבה וניסוך המים הלכה למשה מסיני.
		ר"ע	'בחריש ובקציר תשבות' - אצ"ל חריש וקציר של שביעית, שהרי כבר נאמר שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור, אלא חריש של ערב שביעית שנכנס לשביעית, וקציר של שביעית שיצא למוצאי שביעית. (ור' ישמעאל סבר דקאי על שבת, ובא להתיר קציר העומר שהוא מצוה, דאסור רק רשות דומיא דחריש).
		ר' יצחק	ל' יום ילפי' מהלמ"מ, ורבנן הוסיפו מפסח ומעצרת כדלעיל.
ד.		רנב"י	קראי לאיסור זקינה (היינו לעיקר דין תוספת [ושיערו חכמים ל' יום]), והלמ"מ למישרי ילדה (ומקשי' כיון דהלכתא למשרי ילדה, לאו ממילא זקינה אסירה).
		ת"י ב'	הלכתא לרבי ישמעאל (ודריש קרא למידי אחריני), וקראי לר"ע (דלית ליה נטיעות).
	ביטול התקנה	ר"ג	משום בר קפרא: ר"ג ובית דינו נמנו על שני פרקים הללו ובטלום.
		הקושיא	איך ביטלו, והתנן 'אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו אלא אם כן גדול ממנו בחכמה ובמנין'.
		ר' אבהו	אימור כך התנו ביניהן 'כל הרוצה לבטל יבוא ויבטל'. וכפי' ר' יצחק דביטלו את הזמנים דרבנן.
		ריו"ח	ר"ג ובי"ד ביטלו הדאורייתא, דילפו שבת שבת משבת בראשית, מה להלן היא אסורה לפניה ולאחריה מותרין, אף כאן (ומקשי' איך אתי גז"ש ועקרה קרא והל').
		ר' אשי	ר"ג ובי"ד סברו כר"י דהלמ"מ, ושייך רק בזמן המקדש דומיא דניסוך המים וערבה.
ציון קברות			
ה.	מקור בקראי	ר"ש בן פזי	רמז לציון קברות מן התורה מנין – "וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון" ²⁷ , ומפרשי' דגמרא גמירי לה [מסיני] ואתא יחזקאל אסמכא אקרא.

²⁶ פירש"י דפעמים זה חורש קודם חבירו ליטע מקשאות. [ופי' דהטענה היא 'נתת דבריך לשיעורין'], והרמב"ם פי' שכ"א יאמר כלתה הליחה משדי [והיינו שכ"א ישער באופן אחר].

²⁷ וקאי על לעת"ל שיעשו ישראל ציונים על עצמות הפגרים המושלכין, ורמז הוא, שלא בא הכתוב אלא להזהיר וללמד שיהא אדם עושה ציון.

			ר' אבהו	'וטמא' טמא יקרא - טומאה קוראה לו (ע"י הסימנים) ואומרת לו פרוש. ועוד ילפי' [מב"פ טמא] דצריך להודיע צערו לרבים, שיבקשו עליו רחמים.
		עוד לימודים	אביי: לפני עור, ר"פ: פנו דרך, ר"ח: הרימו מכשול, ר"י בר"א: והודעת להם את הדרך, מ"ז: והזרתם את בניי.. ר"א: ושמרתם את משמרת, רבינא: ושם דרך וגו'.	
ה:	על מה מציינים	המטמאין באהל	אין מציינין לא על עצם כשעורה (אף שטמא במגע), ולא על דבר שאינו מטמא באהל (שרץ או נבילה, או כשנחסר משיעורו) [תוס': גם כשיש ס"ט שטמא בהיסט, לא מציינים, דלא שכיח שיסיטוהו].	
		כזית	אין מציינין על כזית מן המת (כשהוא מצומצם, ואע"ג דמטמא באהל), כיון דעומד להתחסר – מוטב ישרפו עליו תרומה וקדשים לפי שעה ²⁸ , ואל ישרפו עליו לעולם (שיסברו שעדיין טמא, וכשרואין אח"כ הציון שורפין טהרות).	
		ספיקות	אין מציינין על הוודאות (הואיל דברור לכ"ע דאית ביה טומאה ודאית - לא מטלטלי שם טהרות), אבל מציינין על הספיקות.	
	אלו הספיקות	סככות	אילן המיסך על הארץ (פי' א' – סמוך לביה"ק, ויש שם ספק טומאה, שרגילין לקבור שם, פי' ב' – טומאה תחת נוף א', ואין ידוע תחת איזה נוף ²⁹).	
		פרעות	אבנים פרועות ³⁰ היוצאות מן הגדר (לפי' א' שסמוכין לביה"ק, ולפי' ב' שטומאה תחת א' מהן).	
		בית הפרס	באבד בו קבר (שלא נחרש) צריך לציין (שאסור להכנס לשם), אבל שדה שנחרש בו קבר א"צ לציין, דאמרי' מחרישה סלקיה לטומאה, ולכן הולך לעשות פסח מנפח והולך (דלצורך מצוה לא גזרו רבנן ³¹).	
		ג' ביה"פ	א' – אבד בה קבר, ב' – נחרש בה קבר, ג' – שדה בוכין (רש"י: ששם נפטרין אנשי עיר שהביאוהו, ונוטלין אותו אנשי המקום, וחיישי' שנפל אבר. ר"ש: שדה שמספידין המת, ואין בו חשש טומאה, אלא שרבנן גזרו בו טומאה על הנוטעו והזורעו,	

²⁸ בריטב"א הוסיף מוטב יאכלו תרומה טמאה לפי שעה (שמא לא ידעו לשרוף), והוא חידוש.

²⁹ ב' פירושים אלו הובאו ברש"י ובתוס', ובריטב"א הביא פי' ר"ש דמירי באילן שיש בו ענפים זו למעלה מזו ואינן מכוונות ואין באחד מהן שעור אהל, וגזרו חכמים שרואין אותם כאלו הם שוות, מפני שהן מגוף אילן.

³⁰ עי' בריטב"א דכל דבר שבולט ואינו שוה קרוי פרעות, מלשון גדל פרע.

³¹ פי' תוס' דמדאורייתא אין חוששין שהגיעה המחרישה למקום הקבר, והריטב"א פי' דמדאורייתא תלי' דנשתברו לגמרי כל העצמות, אבל חכמים טמאוהו ואפי' הוא ברשות הרבים, והקלו לעושי פסח ותרומה שינפח אותו ליזהר שלא יגע ויסיט ומהלך בו. [ריטב"א]

			ויאוש בעלים היינו בעלי השדה).
	מצא שדה מצויינת		ת"ק: יש בה אילנות - בידוע שנחרש בה קבר (רש"י: לצורך האילנות, תוס': שהרי אבד בה קבר אינה ניטעת), אין בה אילנות - בידוע שאבד בה קבר ³² . ר"י: עד שיהא שם זקן או תלמיד (שיהא יודע שנחרש) לפי שאין הכל בקי אין בדבר.
ו.	ציון לשדה שנחרש		מקשי' ליחוש דלמא קבר מבראי או מגוואי, והתי' למסקנה כיון שאין מרחיקין ציון ממקום טומאה ³³ .
	העמדת הציון	כללים בציון	אין מעמידין ציון במקום טומאה (אלא יהי עודף מכאן ומכאן בצדי הטומאה. ר"מ) שלא להפסיד את הטהרות, ואין מרחיקין ציון ממקום טומאה ³⁴ שלא להפסיד את ארץ ישראל.
	אבן אחת		מצא אבן מצויינת - תחתיה טמא (עי' ברש"י בשם רבותיו דאינו צריך להרחיק הציון מן האבן, לפי שהאבן גבוה על גבי קרקע ורואה את הציון מיד).
	שניים פירש"י -		אם יש סיד ביניהן - ביניהן טמא, ואם אין סיד ביניהן - ביניהן טהור. ובריי' כשהסיד מרודה לכאן ולכאן, דנראה שבא לציין ביניהן, אבל כשיש חורש אמרי' דמחמת החרישה נקלף.
	פ"י תוס'		גרסי' בבריי' 'חרסית', והוא ציון לטהרה, וכשיש סיד מרובה ע"ג האבן צריך לציין באמצע בחרסית אם טהור, ואם אין חרסית ביניהן - ביניהן טמא.
	רש"י בתו'		בריי' דמרודה ובנחרש תולים שנחרש גם הטומאה (ו'טהור' הכונה מטומאת אוהל, או טהור ע"י ניפוח, א"נ דבאמת מותר לגמרי כיון דאיכא ספיקי טובא. תוס' ³⁵).
	ג' מצרים		מצא מצר אחד מצוין הוא טמא וכל השדה כולה, וכן בב' וג' - הם טמאין וכל השדה כולה טהורה.

³² פ"י תוס' כגון שראויה לאילנות ויש לנו לומר דמסתמא אם לא שאבד בה קבר היו נוטעים בתוכה.

³³ פ"י ברש"י כת"י דבהו"א דמרחיקין הציון, א"כ כשרואים שחרשו, יש לתלות שידע שאותו מקום אינו בכלל הספק, אבל דחי' דאין מרחיקין ציון ועל כרחך דבאיסור חרש.

³⁴ ומבו' להלן ברש"י דכולל ב' ענינים, א' בטומאה קטנה כעצם, שיניח לידה ולא בריחוק לה, וב' בטומאה מתפשטת כבית הפרס וכו', שלא יניח ציון בצד א' שרחוק לצד השני ושמו יבואו משם ויטמאו, אלא יניח גם בצד השני.

³⁵ והביא התו' פ"י רביעי, דע"י החורש תלי' דודאי לא היה שם טומאה דאם היה ביניהם לא היה חורשו אדם.

			ד' מצרים מצוינים - הן טהורין וכל השדה כולה טמאה, דאין מרחיקין ציון ממקום טומאה שלא להפסיד את ארץ ישראל (פירש"י דלכן ציין כל ד' מצריו ולא סגי בא', ותוס' גרס דאין מעמידין ציון במקום טומאה, דלכן תחתיהן טהורין ³⁶).
תיקונים בשדה			
ו:	צידת מזיקין	ת"ק	צדין את האישות (בריה שאין לה עיניים) ואת העכברים משדה האילן ומשדה הלבן כדרכו, בין במועד (אע"ג דהפסד מועט הוא) ובין בשביעית (אע"ג דמסקל אבנים. תוס').
		חכמים ³⁷	משדה האילן כדרכו, ומשדה הלבן שלא כדרכו.
		כיצד כדרכו	כדרכו - חופר גומא ותולה בה מצודה, שלא כדרכו - נועץ שפוד ומכה בקורדום ומרדה האדמה מתחתיה (רש"י: ממעך אותן ³⁸ , מאירי ורכת"י: פורש מצודה מבחוץ ומרחיב את הפתח בשפוד, והיא יוצאה וניצודת. רמב"ם וש"ע: יכול לחפור הגומא בשינוי).
		ר"ש ב"א	חילק בין שדה לבן הסמוכה לעיר או סמוכה לאילנות (פי' א' בתוס' דהוא שיטה שלישית, א"נ כפי' דלהלן).
		ת"ק	ר"י / חכמים
ז.	פירושי הראשוני בש"י ר"ש ב"א	צד ב' בתו'	משדה הלבן כדרכו - גם בסמוכה לאילנות בעיא בסמוכה לאילנות, אבל סמוכה לעיר בשינוי (וכ"פ הטוש"ע).
		צד ג' בתו'	גם בסמוכה לעיר מותר כדרכו ³⁹ .
		רמב"ם	משדה הלבן כדרכו - דוקא בסמוכה לאילנות. משדה הלבן של"כ - בסמוכה לאילנות, אבל סמוכה לעיר אסור כלל. וכן פסק (כגיר' דהיי' חכמים).
	חורי	כיצד	רשב"ג: מביא עפר מחור זה ונותן לתוך חור זה, והן

³⁶ והיינו באופן כזה שבא לציין השדה כולה, מרחיק הציון מהטומאה, אבל כשמציין עצם וכדו' בודאי שהציון גם עליו (נראה הביאור דציון של שדה כולה הוא בתורת ציון לבד, ואותו מרחיקין, אבל ציון על הטומאה עצמה הוא בתור הרחקה בפועל), והריטב"א פי' דבא ללמד הטעם דכל השדה טמאה ולא תלי' שהטומאה באמצע השדה, כיון דאין מרחיקין ציון ממקו"ט.

³⁷ גיר' הרמב"ם חכמים, והראשונים גרסו ר"י [ותלוי בזה פסק ההלכה בהמשך].

³⁸ והר"ן ור"י פי' מציע עפר תיחוח תחתיה ושם היא מתה, שאין לה כח להלך בעפר תיחוח אלא בעפר קשה.

³⁹ כ"ה לגיר' החזו"א, ועי' מהרש"א.

		נמלים	
	התנאי		
	דקאי בב' עברי נהרא (ואין מעבר כגשר או נסר או מיצר), ועד פרסה (רש"י – התנאי שלא מפסיק נהר נצרך במוחקין עד פרסה, אבל פחות מפרסה בכל גוונא מכירין. פי' א' בתוס' – עד פרסה מכירין בליכא נהר, ומכאן ואילך בכל גוונא אין מכירין).		
יב.	האיסור	דיוור [זיבול ע"י דיר]	
	באו מאליהן		
	אין מדיירין בשבת י"ט וחזה"מ (נמ"י: פי' שמכניסין בהמות לשדה, ומטיילות ממקום למקום עד שמזדבלת כל השדה ⁴⁰).		
	אם באו מאליהן שרי, אבל אין מסייעין אותן, ולא נותנין להם שומר לנער צאנם (להוליך ממקום למקום, שע"ז הגלים מתנערים).		
	שכיר שבוע		
	אם היה שכיר שבת / חדש וכו' - מסייעין אותן (כאילו של נכרים הוא) ומוסרין להם שומר לנער צאנם.		
	נתינת שכר		
	רבי [לפי פירש"י ונמ"י]: בשבת (אם באו מאליהן) - בטובה (מותר להחזיק להם טובה אח"כ), בי"ט - במזונות (לאחר יום טוב יתן לו מזונות ⁴¹), במועד - בשכר (מותר להניחו וליתן לו לאחר המועד שכר ⁴²).		
	פי' הרמב"ם		
	רבי קאי על שכיר שבת וכו', וקאמר דמותר אף לכת' לתת להם שומר, וקאמר דבשבת רק בטובה, ובי"ט יכול לתת לשומר מזונות, ובמועד שוכרין אותו בדמים (ואנן לא פסקי' כן, אלא אסור לשכרו בדמים אף בכה"ג. מ"ב).		
ראיית ג'ע"ם במועד			
	ר"מ	משנה	ז.
	רואין את הנגעים להקל (לטהרו אם טהור), אבל לא להחמיר (לטמא, שנמצא מצערו במועד).		
	חכמים [ר' יוסי]		
	אין רואין לא להקל ולא להחמיר, שאם אתה נזקק לו להקל - נזקק לו אף להחמיר ⁴³ .		
	טהור	במאי פליג	
	כ"ע לא פליגי דלא חזי ליה (כי יש בדבר הפסד בלא תועלת, ריטב"א ⁴⁴ . וגיר' ר"י בתוס' דכ"ע ל"פ דרואין לטהר ולא לטמא, ד'לטהרו או לטמאו' לא נדרש על תחילה שאין מטהרו ⁴⁵).		

⁴⁰ ואסור אף על פי שאינו בידים מפני שנראה כמזבל והמזבל מתולדות זורע או חורש הוא.

⁴¹ דמזונות לא מחזי כשכר ממש וכיון דמדייר נמי אינה מלאכה גמורה שרי.

⁴² מיהו לומר לנכרי עביד ויהיבנא לך שכר לאחר המועד אסור, דכל שאינו עושה אינו אומר לנכרי ועושה.

⁴³ ולא סבר כרבי דאיכא מקום ששייך רק שמחה, דלא פסיקא ליה [ריטב"א].

⁴⁴ ע"ש שמבו' דלא גרס כן בגמ', ופי' דלא הוצרך לאמרו דממילא שמעינן ופשיטא הוא. ומבו' דעתו דטהור אין בו מצוה להראות לכהן, וכ"מ במל"מ שכתב כן דהטעם הוא משום שאין תועלת, אמנם במצבת משה כתב דיש מצוה גם בכה"ג, וכן בפנ"מ [ח"ב קצ"א] הביא ראייה מכאן שאף במקום שיש מ"ע דוחין אותה מפני שמחת הרגל.

		הסגר א'	כ"ע ל"פ דחזי ליה (פירש"י שאם מטהר ליה משמח ליה, ואי לא - לא מטמא ליה יותר, אלא מסגר ליה פעם שניה. ובתו' הק' דלמא מתרמי פשיון ומטמא ליה ⁴⁶ , ופ'י דרואה לטהר, דלא נדרש לטהרו או לטמאו בתחילה דאיכא צד הסגר, ור"י פ'י דקאי על תחילת הסגר א' כדלעיל).
ז:		הסגר ב'	בהא פליגו, דאיכא צד טהרה וצד טומאה, וסבר ר"מ כיון דבכהן תליא מילתא א"כ יכול לשתוק ⁴⁷ , ור"י סבר דאסור לשתוק, כדיליף מ'לטהרו או לטמאו'.
	רבי	ברייתא א'	נראין דברי ר"י במוחלט (דאין רואין), ודברי ר"מ במוסגר (דרואין).
		הטעם דרואין במוסגר	דאפילו מטמאו ומוציאו מג' מחנות ⁴⁸ , (שמפסיד צוותא דאינשי) אפ"ה עדיף ליה צוותא דאשתו, (דמותר להתיחד עמה בימי חלוטו).
		תוס'	הקשו דמבו' במגילה דשניהם שוין לענין שילוח ולענין תשמיש ⁴⁹ , ולכן פ'י דאי מטמא ליה לא יפסיד, דשניהן דינם שוה, (חוץ מפריעה ופרימה, ובהך הפסד אינו חושש).
		הטעם דאין רואין במוחלט	דאפילו מטהרו אית ליה צערא, דלית ליה צוותא דאשתו, (דבימי ספירו אסור בתשמיש המטה לכו"ע), וס"ל צותא דאשתו עדיף ליה.
		ברייתא ב'	נראין דר"מ במוחלט (דרואין), ודר"י במוסגר (דאין רואין).
		הטעם דרואין במוחלט	דאי מטהרו משמחו, דאית ליה צוותא דעלמא, (אע"ג דנאסר בתשמיש), דהא עדיף ליה (ואי מטהר ליה מאי אפסדיה, דצוותא דאשתו אינו חושש).
		הטעם דאין רואין במוסגר	דלמא מטמא ליה חוץ לשלשה מחנות, ולית ליה צוותא דעלמא, ומצער ליה (ולתוס' שאין חילוק בשלוח, הכונה שיהיה טעון פריעה ופרימה, וטמא טמא יקרא, וגם מפסיד שיצטער שעד עתה

⁴⁵ אמנם ברש"י כת"י נת' דגם בתחילה לר' יוסי רואין גם ע"מ לטמאו. ועי' במל"מ שבי' דבתחילה שהטומאה מכח שינוי, לשינוי לא חיישי'.

⁴⁶ ובמל"מ תי' דלהא לא חיישי' שישתנה מכמות שהיה [דאיכא חזקה דמעיקרא] רק בהסגר שני שגם בעמד בעיניו נטמא. ועי' ברש"ש.

⁴⁷ אע"ד דמודה ר"מ דבלא מקום צורך אסור לשתוק, דלא משהין המצוה וכמו שצריך להראות מיד לכהן, מ"מ כאן דילפי' מקרא דיכול להמתין, א"כ גם אם ראה יכול לשתוק. אבל ר' יוסי סבר דההיתר רק שיכול לא להראות, אבל אם הראה חייב לומר כדילפי' מלטהרו או לטמאו.

⁴⁸ בתוס' הקשו דרש"י עצמו פ'י דגם מוסגר משתלח חוץ מג' מחנות. ועי' בריטב"א שפ'י בדעת רש"י דמשתלח מחברת בנ"א.

⁴⁹ ובתוה"ר תי' בדעת רש"י דכיון דמוסגר לבדו ואין אשתו יכולה להכנס אליו, ממילא אינו יכול לשמש מטתו. [ובדעת תוס' צ"ל דאשתו יכולה להכנס אליו, כמו שהק' התו"ר שם].

			היה מצפה להיות טהור ואין מצפה עתה ליטהר).
	ימי ספרו	דין מצורע	דרשי' "וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים" - שיהא אסור בתשמיש המטה, (דאין אהלו אלא אשתו שנאמר לך אמר להם שובו לכם לאהליכם).
	ימי חלוטו	בתשמיש	ר"י: "שבעת ימים יספרו לו" - ימי ספירו ולא ימי חלוטו, דסבר מאי דגלי קרא גלי, ומאי דלא גלי לא גלי ⁵⁰ .
			ר"י בר"י: שבעה ימי ספירו קל וחומר לימי חלוטו (דחמירי מימי ספירו).
	ימי הסגרו		רש"י: משמע דאסור לכו"ע, (כדלעיל).
			תוס': הוכיח מהמשנה במגילה 'אין בין' דתליא בחלוטו, ולמ"ד שאסור - אסור בשניהם, ולמ"ד שמותר - מותר בשניהם.
	ר"י	דרשות דתליא	"וביום הראות בו" - יש יום שאתה רואה בו, ויש יום שאי אתה רואה בו, מכאן אמרו חתן שנולד בו נגע נותנין לו ז' ימי המשתה, וכן ברגל ⁵¹ .
ח.	צורת הדרשה	בכהן [שיכול לא לראות]	אביי: מו' של 'וביום' דמייתר (אבל שאר התיבה נצרכת לאפוקי לילה), רבא: כל התיבה מיותרת (דלאפוקי לילה ילפי' מ'כנגע נראה לי בבית' - לי ולא לאורי, [ואביי אמר דא"א ללמוד מנגעי בתים]).
ז:	רבי		"וצוה הכהן ופנו את הבית" (שממתין מלטמא בשביל שיוציא כליו) - אם ממתנינים לו לדבר הרשות, כל שכן לדבר מצוה.
	אביי		משמעות דורשין איכא בינייהו (תוס': לר' אצטריך וביום למידרש ולא בלילה, ולר"י ופינו אצטריך אפי' חבילי קש וחבילי עצים ⁵² . ובתוס' לק' כ' דלר"י תרוויהו דרשי', דמפינו ילפי' דבר הרשות, ומביום ילפי' נגעי אדם).
	רבא		דבר הרשות איכא בינייהו, דלר"י רק לדבר מצוה, ומ'ופינו' לא גמרי' דחידוש הוא (שמטמא עצים ואבנים), אבל רבי לומד משניהם (פירש"י דאחר דדרשי' דבר הרשות בנגעי בתים ודבר מצוה בנגעי אדם, אפשר לדרוש שניהם ביחד. ועי'

⁵⁰ אפשר דסבר דכל ענין המצורע הוא חידוש, וע"כ לא ילפי' בסברא מדין א' לדין אחר..

⁵¹ ומשמע רק דבר מצוה, דמשמע דתלוי הדבר בקביעת היום כגון רגל וחתן. תוס'.

⁵² משמעות הסוגיא כאן דלר"י כלי קש וקנים שבבית מיטמאין, וכדמוכח נמי ברש"י ותוס', אמנם במשנה בנגעים משמע דלר"י אע"פ שאינן מטמאים גזה"כ הוא לפנותם קודם ביאת הכהן, ועי' במל"מ טו"צ פי"ד ה"ד.

			בריטב"א שכ' מצד דהחידוש לחומרא ואנן בעי' למילף קולא).
עֲזִיזֵי מוֹת בְּמוֹעֵד			
ח.	ליקוט עצמות	ר"מ	מלקט אדם עצמות אביו ואמו (לקברם בקברות אבותיו) מפני ששמחה היא לו ⁵³ .
		פ"י אב"י	מותבי' מדין המלקט עצמות או"א דמתאבל עליהן כל היום, ות"י אב"י דה"ק – מפני ששמחת הרגל עליו (שעוסק בשמחת הרגל, וע"כ אינו מצטער במלקט עצמות ⁵⁴).
		ר' יוסי	אינו מלקט, מפני שאבל הוא לו.
הספד	משנה	לא יעורר על מתו – כדהדר ספדנא ואמר בכו עימיה כל מרירי ליבא (קרוכי המת שמת מכבר ⁵⁵), ולא יספיד (אם מת לו עתה בתוך ל' סמוך למועד לא ישכור ספדן. רש"י ⁵⁶).	
	הטעם לרב	גזירת חכמים משום מעשה שהיה, שבא ספדן ונתנו לו מעות שהוכנו לעליה לרגל ⁵⁷ .	
	הטעם לשמואל	שאין המת משתכח מן הלב ל' יום (ואם יספידנו עתה אתי למספד ברגל).	
ח:	נפ"מ	דעביד בחינם, לרב שרי, ולשמואל אסור ⁵⁸ (עי' תוס' דפסק כרב ככל איסורי, וכ"כ הרמב"ן משום דנוגע לממון, אבל בנמוק"י הביא מהראב"ד דפסק כשמואל, וכ"ה ברמב"ם ושו"ע).	
		אין חופרין כוכין וקברות במועד ⁵⁹ (דהוי טירחא יתירה ⁶⁰).	
טכין וקברות	חפירה	במה מיירי	רש"י ותוס': מיירי בשא"צ עתה, (דאם צריך לא גרע מגלימה ואסא דשרי אפ"י ב"ט שני). י"מ: מיירי לאחר מיתה, וגרע מגלימה ואסא שאפשר למצוא אחרים (א"נ שאני חפירה שיש בה טורח, ואף ב"ט לא הותרה). ראב"ד: אסור

⁵³ ע"י בנמו"י שפ"י (לפי הס"ד) דשמחה היא לו שעושה נחת רוח לאביו ולאמו.

⁵⁴ כ"פ רש"י, ומבו' לדידיה הקושיא מצד שאינו שמחה, והת"י דשמחה קאי על הרגל, וממילא מתורץ שאינו מצטער, אמנם בנמוק"י משמע הקו' דאף אם שמח אסור לנהוג ניהוגי אבילות, והת"י ששמחת הרגל עליו וע"כ פטור מניהוגי אבילות (וע"י קר"א).

⁵⁵ כן הוא לפירש"י, אבל להירושל' דיעורר היינו עם אחרים, א"כ קאמר לאחרים בכו עמי.

⁵⁶ לרש"י מבו' דהמשנה קאי גם במת חדש דאסור להספידו, אמנם בראשו' הביאו מהירושל' דמתיר במת חדש דנקט כטעמיה דשמואל דאין המת משתכח ולכן יבוא להצטער במועד, וכן פסקו הרמב"ם והשו"ע, והחילוק בין לעורר או להספיד פ"י הירושל' דלעורר היינו עם מתים אחרים, ולהספיד היינו לבדו (אבל לרש"י משמע דאיכא קולא שמותר להספיד לבדו, כמש"כ תוס' שמפיג צערו, ולשיטתו דמיירי במת חדש).

⁵⁷ וצ"ל דגזרו דוקא בזה, דומיא דסנדל המסומר וספינה וכדו' שלא רצו לגזור הרבה, וע"כ גזרו רק דומיא דמעשה שהיה.

⁵⁸ לא קאמר נפ"מ בזה"ו דליכא עולי רגלים, די"ל ה"ה שחיישי' למעות שהוכנו לכל צרכי הרגל, א"נ שהגזירה במקומה עומדת עד שיבוא בי"ד אחר ויבטל [ריטב"א].

⁵⁹ נמ"י: אף באופן שודאי יצטרכו במועד אסור, כיון שאינו יודע בשעה שחפרו לאיזה מת הוא עושה.

⁶⁰ ואע"ג דצרכי רבים מותר גם טירחא יתירא, היינו דוקא משום שאם לא יעשה עכשיו לא יעשנו אחר זמן, אבל כאן בודאי יעשה [רד"ק].

			לחפור אף לצורך מת, כיון שאפשר ע"י 'נברכת' (וכמשי"ת במקומו).
	הרחבה		מחנכין הקברות - שאם היה ארוך מקצרו וכו'. (רי"ף: אף לצורך אחר המועד, וכ"פ הרמב"ן דהוי כצרכי רבים).
	נברכת		עושין נברכת במועד (רש"י: היינו בריכת כובסין [לאותן שהתירו להם חכמים במועד, תוס' א'], תוס' [ב']: לרחוץ המת ותכריכין, ראב"ד: הוא 'מהמורות' שהיו קוברין בהם בינתיים, רמב"ן: היינו העמקת הקבר).
	ת"ק ורשב"ג	ארון	עושין ארון (ומנסרין הנסרים בתחילה) רק עם המת בחצר, (אבל לא בחצר אחרת, שלא יאמרו מלאכה אחרת היא), או מנסרין בצינעא בתוך ביתו.
	מפורסם		תוס': אמרי' בירושל' דמת מפורסם עושין לו ארון אפי' בשוק, ונר' דלדידן חשבי' כמפורסם.
	ר"י [ות"ק דברייתא]		מותר רק לעשות ארון מנסרים המנוסרין מעי"ט (דטורח גדול לנסר במועד).

גִּישׁוּאִיָּן, וְתַכְשִׁיטִיָּן

אין נושאים	ר"י א"ש	רבה בר"ה	עולא	ר"י נפחא
	אין מערבין שמחה בשמחה (דבעי' דלישמח במועד לחודיה)	שמניה שמחת הרגל ועוסק בשמחת אשתו.	מפני הטורח (שטורח במועד לצורך גישואין)	ביטול פו"ר (שממתין למועד שיעשה סעודה א' לשניהם).
המקור	משלמה (כדלהלן)	רב: 'ושמחת בחגך' – ולא באשתך ⁶¹ .	'שמחה היא לו' – וטורח יותר מדי [תו'].	'שמחה היא לו' – ומשהו ברצון למועד [תו'].
מחזיר גרושתו	מותר דאינו שמחה כ"כ (עי' מ"ב דבב"י החמיר שלא לעשות סעודה, ויש מאחרו' שמצדדין להקל).	אין טורח בה כ"כ [תו'].	מסתמא היו לו בנים [תו'] ⁶²	
ערב הרגל	מותר, דעיקר שמחה חד יומא.	עיקר טירחא יום א'.	לחד יומא לא משהו נפשיה ⁶³ .	
יח: עוד	אירוסין	שמואל: מותר ליארס במועד, ואין עושין סעודת אירוסין, (דאירוסין בלא סעודה ליכא שמחה), [ובריב"ש כ' דאפי'		

⁶¹ ברכת"י משמע דדרשה זו קאי דוקא לרבה בר"ה, דלא באשתך היינו שלא תעסוק רק באשתך, אבל בתוס' בכתובות מז. ובעו"ר פ"ה הדרשה גם לפי טעם א', וצ"ל דסברי דהוי דרשה גמורה, וע"כ אפשר דממעט גם כשעוסק גם באשתו וגם ברגל.

⁶² וגם אין רגיל לשהות עד הרגל בשביל זה.

⁶³ דדלמא מתרמי מלתא דלא מצי מתחיל בערב הרגל.

	שמחות	אם הארוס עושה סעודה עם ריעיו, כל שאינה בבית ארוסתו לא מימעט, וכ"כ השו"ע].
ח:	סעודת נישואין [כשנשא ערב הרגל]	ב"י: ברמב"ם משמע דאסור, ויש לדחות, וברשב"א בתשו' כ' להקל וכן יש להקל בדרבנן ⁶⁴ , מג"א: אסר בלילה הראשון דנגרר אחר היום (וכ' עוד דהמנהג שלא לישא כלל בערב הרגל), מ"ב: בא"ר ועו"א הקלו בשעה"ד, ויש להקל בצורך גדול.
	ברית	תוס': מותר לעשות הסעודה בחוה"מ, דליכא שמחה (כדאמרינן בכתובות דלא מברכין שהשמחה במעונו, אי נמי כיון שזמנו קבוע אין לבטל זה מפני זה, ועי' בסמוך דל"ש רק בנישואין).
	פדיון הבן	תוס': נ"ל דקי"ל כר' אשי משום ושמחת בחגך וכו', ולא משום אין מערבין שמחה בשמחה, א"נ לא חשיבי עירוב שמחה בשמחה כי אם סעודת נישואין בלבד.
ט.	מעשה דשלמה וכו'	ויעש שלמה בעת ההיא את החג .. שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום (ס"ד דיליף מהא דלא המתין ⁶⁵ , ודחי' דלמא מנטר לא נטרי' ואם אתרמי עבדי', אלא הלימוד מהייתור).
	הלימוד לשמחה ביוה"כ	ק"ו, ומה משכן שאין קדושתו עולם וקרבן יחיד דוחה שבת דאיסור סקילה מקדש דקדושתו קדושת עולם וקרבן צבור ויום הכפורים דענוש כרת לכ"ש (ואין שמחה בלא אכילה ושתייה), ומ"מ דאגו דדלמא ש"ה דצורך הדיוט.
	דחית שבת לקרבנות הנשיאים	דאמר קרא ביום עשתי עשר יום מה יום כולו רצוף אף עשתי עשר כולן רצופין (ואין לומר ימים הראויין, דכתי' כן גם ביום שנים עשר יום).
	ברכות ישראל	וילכו לאהליהם - שמצאו נשיהם בטהרה, שמחים - שנהנו מזיו השכינה, וטובי לב - שכל אחד נתעברה אשתו בבן זכר, על כל הטובה - שיצתה ב"ק דמזומנין לחיי העוה"ב, לדוד עבדו - שנתגלה זכותו (שכשאמר זכרה לחסדי דוד עבדך מיד נענה), לישראל עמו - דאחיל להו עון יוה"כ.
ט:	ברכות ראבי"ע	תזרע ולא תחצז - תוליד בנים ולא ימותו, תעייל (כלתא) ולא תיפוק - לא לימותו בנך דליפקון, תיפוק ולא תעייל

⁶⁴ במג"א הק' דאיסור זה נלמד מקרא, ובשעה"צ הביא מתרצים דאף למאן דס"ל דהוא איסור דאורייתא, דוקא נשואין עם סעודה, א"נ דשמחת הרגל דלילה הראשון דרבנן.

⁶⁵ פ"י תוס' שהיה לו להמתין כדי שלא יתבטלו ישראל ממלאכה כ"כ, וברכת"י כ' שהיה לו להמתין להרבות השמחה.

			ורבי"ג	- תוליד בנתא ולא ימותו גוברייהו, ליחרוב ביתך (קברד) וליתוב אושפיזך (שתחיה לאורך ימים), לבלבל פתורך - בבני ובנתא, ולא תיחזי שתא חזתא - דלא תמות אנתך ולא תנסב אינתתא אחריתי.
			ברכות רשבי"ח	יהא רעוא דלא תבייש ולא תתבייש, וכברכתא דברכן קודשא בריך הוא לישראל ותנא בה, דכתי' ב"פ ולא יבשו עמי לעולם.
ח:	תכשיטי	משנה		עושה אשה תכשיטיה במועד (שזה צורך הגוף וכעין אוכל נפש, ולפיכך עושה כדרכה ובלא שינוי ובטירחא רבה ⁶⁶ . ריטב"א).
ט:	נשים	אלו הן תכשיטין		כוחלת (כחול בין עיניה), ופוקסת (רש"י: מחלקת שיערה, תוס': מתקנת שיערה בידיה חוץ לצעיף [כעין טויה], ריב"א: נותנת חוטין של בצק על פניה להאדים הבשר) ומעבירה סרק על פניה (להאדימן), וי"א סכין ⁶⁷ על פניה של מטה.
		זקנה		דביתתהו דר"ח מקשטא אף שהיתה זקנה, ואמר ר"ח לר"ה דאפילו עומדת על קברה, דאמרי אינשי בת שיתין כבת שית לקל טבלא רהטא.
	סיד [שמחה לאחר זמן]	לאחר המועד		ר"י: אשה לא תסוד מפני שניוול הוא לה (עי' בריטב"א דמשמע לת"ק שרי אף שאינה יכולה להסירו במועד, כיון דצורך קישוט הוא וחשיבות הוא לה ⁶⁸ , וי"א דת"ק מודה וכן משמע ברמב"ם)
		לצורך המועד		מודה ר"י בסיד שיכולה לטפלו במועד, שאע"פ שמצירה עכשיו – שמחה לאחר זמן.
		יום אידם		ר"י: נפרעין מהן מפני שמיצר, רבנן: אמרו לו דאע"פ שמיצר עכשיו שמח הוא לאחר זמן.
		החילוק		רבנ"י: הנח להלכות מועד, דכולהו מצר עכשיו ושמח לאחר זמן (כגון תיקון אוכלין דטירחא בתחילה), רבינא: נכרי לענין פרעון לעולם מיצר (שאינ רצונו לפרוע).
מעשה אומן והדיוט				
		הדיוט		תופר כדרכו (לצורך המועד, אבל שלא לצורך אסור אפ"ל בשינוי, ובדבר האבד א"צ שינוי. תוס').
		אומן		מכליב. ר' יוחנן: מפסיע (מרחיק התפירות, כשיני כלב הרחוקות זמ"ז), רבה ב"ש: כשיני כלבתא – א' למעלה

⁶⁶ והוסיף דלא גזרו בה שמא תכנס לרגל מנוולת דקשוט מילתא דצריכא כל יומא ויומא הוא ועוד שאין דרכן להשהות.

⁶⁷ כן הגירסא ברש"י, וכן הביא הגר"א מהרי"ף ורא"ש ומרדכי, וברש"י כת"י הגרסא "מסרק".

⁶⁸ ואפשר דסמך ג"כ על הסברא דשמחה היא לאחר זמן, והיינו שכבר עכשיו יש לה שמחה מכח התיקון שיהיה אח"כ.

		וא' למטה.
	מאי אומן	דבי ר' ינאי: שאין יודע להוציא מלא מחט בב"א (אלא מכניס ומוציא כל פעם), ריב"ת: שא"י לכוון אימרא בחפת חלוקו (אלא במקו"א רחב ובמקו"א קצר).
	מנעל קרוע	תוס': בשם רבותיו דלא הקילו אפי' ע"י גוי, ושמא לא היו חושבין אותו דה"א, א"נ דדה"א כזה צריך שינוי. רא"ש: דה"א דוקא כשנפסד עיקר הדבר ⁶⁹ , וכאן כשלוּבשו אינו מתקלקל לגמרי (ועי' תוס' פסחים נה:).
סירוג מטה	תי"ק	מסרגין את המטות. ס"ד דנח' אמוראי אם היינו שתי וערב או שתי בלא ערב, ודחי' מדקתני משיסרוג ב' בתים (מקב"ט), ש"מ דהיינו שתי וערב ⁷⁰ .
	טעם ההיתר	תוס': משום צורך המועד (ולכן הקשה איך מותר בלא שינוי, וכ"ה ברי"ו ורמב"ן דשרי רק מעשה הדיוט). רא"ש: הוי דבר האבד (ושרי בלא שינוי) ⁷¹ .
	ר' יוסי	אין מסרגין אלא ממתחין. ופליגי רחב"א ור' אסי (משמיה דחזקיה וריו"ח) אם שתי בלא ערב, או רק דאם רפוי ממתחו.
	להפשיל	שוין שאין מפשילין בתחילה, (פירש"י שאין גודלין החבלים ⁷² , והטור פי' דההיתר דוקא בחבלים שהיו כבר, לאפוקי מפשילין בתחילה ⁷³) ועי' נשמ"א ⁷⁴ .
	י"א	אין ממתחו כל עיקר. לחד לישנא דלעיל הכונה דאין עושה שתי בלא ערב אלא רק רפוי ממתחו, ולאידך לישנא אפי' למתח לבד לא, דכיון דאפשר למלווי במנא לא טרחי'.

⁶⁹ ולכן אם יתקדמו לגמרי כשלא יתקנם (וצריך לילך בהם בחוה"מ) מותר אף ע"י ישראל לתקן וא"צ שינוי. מג"א, ועי' מ"ב ושעה"צ.

⁷⁰ ועוד מקשי' לפנ"כ מדקתני ושוין שאין מפשילין לכת', השתא שתי וערב אמרת לא, להפשיל חבלים לכתחלה מיבעיא?
⁷¹ פי' מצבת משה דלהרא"ש איבוד תשמישין חשיב דבר האבד. וכ"מ בריטב"א לעיל ט' ע"ב דמותר לתקן הבית מפני דליפת גשמים משום דאין אדם דר בדירה סרוחה, ועוד שאין לך דבר האבד גדול מזה.

⁷² וכן מבו' לק' יט. לגבי ציצית שכתבו תוס' דבעי' שינוי בטווייה, ובפסקי תוס' כתבו עוד דדוקא בציצית שהוא מצוה, משא"כ לגדול פתילות לבהכ"נ דאינו מצוה כולי האי, אמנם בב"י הביא מהנמוק"י שכ' דמעשה הדיוט הוא (ולכאו' שאני אף מציצית וכ"ש מחבלים שצריכים אומנות יותר). ולמעשה הרמ"א התיר כהנמוק"י, והמ"ב הביא מא"ר שהחמיר בזה.

⁷³ בב"י פי' כונת הטור דלסרג בחבלים שלא היו בה מעולם אסור, דהוי עושה אותה מחדש, אבל בחבלים שהיו בה כבר והוסרו ועכשיו בא לסרג בהם דלא מיחזי כעושה כלי מחדש. אמנם המאמ"ר כ' דאין זה משמעות הטור, ולכן פי' כמשמעות לשון הטור [וכ"כ המ"ב] דמייירי שהיו החבלים בתוכה בעי"ט אלא שלא היו סדורים.

⁷⁴ והנשמ"א פי' משום טירחא יתירא וכ"כ בפ"י ר"ש בן היתום, והיינו בכזו מלאכה שאינה בצורך המועד אלא במכשיריו (ולמד מזה לתיקון הקולמוס דמותר, אע"פ שבשבת הוא מלאכה גמורה, משום שאין בו טירחא כ"כ).

	תנור	משנה	מעמידין תנור וכירים במועד (רש"י: עושין אותם לכתחלה [בימות החמה, כדלק'] (דבמכשירי אוכ"נ כה"ג מותר אף מלאכת אומן וטירחא ⁷⁵ , רמב"ן), תוס' [בפי' ב'] ורא"ש: לחברו ולטפלו בארץ [בימות הגשמים]).
		לגמור	ר"א: ובלבד שלא יגמור מלאכתו ⁷⁶ , חכמים: פליגי, (ולכאו' היינו כת"ק דמתני').
יא.		החילוק בגמ'	ר"י התיר למגדל תנורי (לעשות התנור מחדש), ומקשי' מדתני רבה ב"ש דשוין שאין גודלין לכת' ⁷⁷ , ומתרצי' כאן בימות החמה (שלא לתר יבש, ויכולין לאפות בו פת לצורך הרגל) כאן בימות הגשמים (שאינו יבש עד לאחר הרגל, ואינו צורך המועד כלל [וע"כ אסור אף מעש"ה]).
		טפילה	ברמב"ם ושו"ע "בין כך וב"כ (בין יבש במועד או לא) בונין על חרס של תנור הטפילה ⁷⁸ (הטיחה שעליהם בטיט כדי שישתמר חומו), ופי' המ"מ דדייק מדאוקמי' לרב"ש בימות הגשמים, ואפ"ה למיגדל לא אבל לאוקמי שרי ⁷⁹ .
י.	ריחיים	ת"ק	"מעמידין תנור .. וריחיים", (תוס' פי' א': היינו עשייה מתחילה, וה"ה דמתיר לכבש ⁸⁰ , תוס' פי' ב' והרא"ש: היינו העמדה בעלמא ⁸¹ , וכיבוש אף בישנה אסור).
		ר"י	אין מכבשין את הריחיים בתחילה [בחדשה], אלא בישנה.
		מאי מכבשין	רב יהודה: מנקר ריחיא, רב יחיאל: בת עינא, (אף שהוא מעשה אומן, וכ"ש מנק"ר שהוא מעש"ה. רא"ש בשם הראב"ד), ומשכח"ל אף בישנה דבעי לארווחי (להרחיב הנקב) [וכן הלכה דשרי משום מכשירי אוכ"נ].

⁷⁵ ועי' מ"ב [תק"מ סקי"ה] שכ' דאם היה אפשר לו לעשות מעיו"ט וכיון מלאכתו לעשותו במועד נראה דאסור, כמב' בס"ח שם דבמכשירי אוכ"נ אסור בכיוון.

⁷⁶ פי' בשיטה לרי"מ דהיינו שישיר דבר מועט להיכר (וכשיטתו דמיירי בימות הגשמים שהותר רק העמדה לבד דהוא מעשה הדיוט, וכיון שאינו לצורך המועד הצריכו מ"מ שינוי).

⁷⁷ לרש"י הוא ברייתא אחרת, ולהתוס' והרא"ש הוא מהדיוק במשנה שלא התירה רק לסדר במקומו ולא לבנות מחדש, וכן פי' בשיטה לרי"מ.

⁷⁸ הט"ז דייק ברמב"ם דשרי אפי' אפי' אם לא ייבשו כדי לאפות במועד, והקשה ע"ז, אמנם המ"ב הביא מכו"כ אחרו' שיישבו תמיהתו, דבאמת אפשר לאפות בהן אע"פ שלא נתייבש הטפילה, כיון דעיקר התנור יבש.

⁷⁹ ובמ"ב הביא עוד

⁸⁰ וכ"ה בפשטות לרש"י דהיינו עשייה מתחילה דומיא דתנור [אם גריס ריחיים בהדי תנור], וכן הוא לפי הרמב"ם שפסק דמכבשין ריחיים, ופי' המאירי [וכע"ז במ"מ] דפסק כת"ק דמעמידין ריחיים דבכלל זה גם מכבשין.

⁸¹ וברכת"י [הובא בתוה"ר] דאף דבתנור העמדה הוא עשייה, בריחיים היינו העמדה לבד, וכן נת' בריטב"א לפי הגירסא בת"ק שלא התיר בריחיים, וביאר שדוקא תנור וכיריים הם מכשירי אוכ"נ, אבל ריחיים הם מכשירין דמכשירין.

		י"א	בברי"י י"א דאין מכבשין כל עיקר, וכן סבר ר"ה, וע"כ מחה כששמע שהוא גברא דמנקר ריחייא.
תיקוני בהמה וכו'	סוס שרכב	רב חמא [משום רב]: סוס וחמור שרכב עליו - מותר ליטול צפרניו בחוה"מ (דאי לא עביד ליה הכי - הוה ליה צערא ⁸² , ולא מצי אזיל ⁸³ . רש"י). [רא"ש [ש"ע]: מיירי באדם שאינו למוד ללכת ברגליו, וצריך לרכוב לצורך המועד].	
		ברזלים	תוס': ה"ה שמותר לתקן ברזלים דקרקע קשה ומתקלקל, (משא"כ בזמנא שהיה קרקע מטוננת, וכן בשאר מקומות שא"צ ברזלים אסור. ב"י).
	רכיבה לחינם ⁸⁴	תוס': י"מ בגמ' סוס שרכב 'לצורך המועד', משמע דאסור לרכב שלא לצורך ⁸⁵ (ב"י: אבל ברא"ש לא משמע כן, וכן המנהג, ולטייל מותר גם לפי התוס').	
	חמרא דריחיא	ר' חמא: אסור ליטול צפרניו (דבטחינה מועטת [שהיא זו שהותרה לצורך המועד] יכול לטחון בחמור ולא מרעי ליה גידול צפרניו. רש"י). ר"י: התיר ליטול צפרניים גם לחמרא דריחיא (דגם זה צורך המועד. וכן הלכה).	
רפואה	רבא שרי למשקל דמא (להקיז דם) לבהמה, וא"ל אביי תנא דמסייע לך דאין מונעין רפואה לבהמה (אפי' שיש בה מלאכה, דבלא מלאכה אפי' בשבת להלכה שרי. תוס').		
	לסרוק	רבא שרי לסרוק הסוס (בתוס' הקשה דאף בי"ט שרי, ובתוה"ר כ' דאפשר דמיירי במסרק של ברזל, ובהא אף ר"ש מודה, דפס"ר הוא דמשיר את השער ועושה חבורה, וכ"ה ברש"י לפנינו).	
תיקוני בגדים	לכסכוס קירמי	התיר רבא, דמעשה הדיוט הוא (רש"י: גיהוץ [וכ"כ ר"י להחליק הבגדים באבן זכוכית לאחר הכיבוס], תוס': כיבוס ושפשוף [דכסכוס הוא לשון שפשוף], טש"ע: למעך בגדי פשתן בידים אחר הכיבוס כדי ללבנן ולרכנן).	
	קיטורי בירי [בי ידי]	ר"י בר אמי [בשם ר"ח]: אסור, דמעשה אומן הוא. (רש"י א': כוונן קמטים בבית יד, ב' להחליק בית יד של חלוק על	

⁸² הנה טעם א' דצערא לכאו' הוא כרפואה לבהמה שהותרה משום צערא, וטעם ב' דלא מצי אזיל הוא משום צורך המועד של הרכיבה, ולפ"ז מותר רק מלאכת הדיוט.

⁸³ והתלמיד רי"מ פ' דמתוך שצפרניו גדולות הוא מנקף רגליו זו בזו ונופל, (ומה דלא שרי בחמרא דריחייא, אולי דגם לפירושו הוא רק אחר זמן ולא מיד, או דדוקא כשהולך מהר משא"כ בריחיים).

⁸⁴ לכאו' פשוט דאין הכונה לחינם ממש, אלא צורך כל שהוא שאינו סיבה להתיר רכיבה. ואפשר עוד דמיירי שהולך לעשות דבר לצורך אחה"מ [באופן המותר], וההליכה עצמה אף שאינה לצורך אחר המועד, (ואופן ג' כשהולך לצורך המועד, אבל יכול ברגליו)

⁸⁵ לכאו' יל"ע דלמא לצורך המועד קאי על ההיתר מלאכה ולא הרכיבה, וכדברי הרא"ש. ואפ"ל ע"פ הטעם שכתב רש"י משום צער הבהמה, או תרי"מ שעלולה ליפול, א"כ אם היה מותר לרכב סתם, היה מותר לתקן כדי שלא תצטער או שלא תיפול.

כלים חלוקין, רמב"ם ושי"ע: קשרי בתי הידים)				
אופן היסור	אופן היתר			
אדעתא דארעא (דמי כחורש בי"ט), דשדי מוליא במוליא ונצא בנצא (שלא אכפ"ל שילך במקום נמוך, אם הוא שווה).	אדעתא דבי דרי (לחבוט חטין לצורך המועד), דשקיל מוליא ושדי בנצא ⁸⁶ (שכך דרכו שמשוה לגמרי).	מתקיל ארעא	תיקוני קרקע	י:
אדעתא דארעא – דשקיל מוליא ושדי בנצא (שמקפיד על קרקע שווה לחרישה).	אדעתא דבי דרי – דשדי מוליא במוליא ⁸⁷ וכו' (תוס': שמא לפי שהיו דשין במוריגין אין צריך קרקע שוה, א"נ דבי דרי היינו לדייר בהמות).	גירסת הרי"ף		
אדעתא דארעא (לזרעה), דשקיל רברבי וזוטרי.	אדעתא דציבי (להסיקו), דשקיל רברבי ושביק זוטרי.	נטילת עצים		
אדעתא דארעא (שתמלא הגומא ויצאו המים להשקות) כגון דפתח חד בבא.	אדעתא דכוורי (למועד ⁸⁸), כגון דפתח תרי בבי (שיצאו המים וישתיירו הדגים).	פוח מים לקרקע		
אדעתא דדיקלא, כגון דנקט מתרי גיסא (יבשין).	אדעתא דחיותא (לאכילה), כגון דנקיט מחד גיסא (לחין ויבשין).	זומר הדקל		
רבא: מותר לחתכם לשניים, דלצורך י"ט, אבל אסור לכבשן להוציא ליחתן, שמתקן מאכל דחול. ר' פפא: מותר אף לכבשן, דהוי כפרקמטיא אבודה (בשו"ע פסק דרק לכבשן אם ליקט מותר בכה"ג, אבל ללקוט).		תמרים [שלא בישלן]		
נפרץ בונה כדרכו – אפי' בכותל גינה (ולא תלי' שנראה כעביד נטירותא לפירי).		בשביעית	השלמת כותל	ז:
מתני': מקרין את הפירצה. ופי' רב יוסף בהוצא ודפנא, במתניתא תנא צר בצרור ואינו טח בטיט (אבל מעשה אומן לא הותר בכה"ג שהוא רק משום צורך המועד).		במועד – כותל גינה		
ר"ח: כותל החצר (הסמוך לרה"ר) בונה כדרכו (דהוי דבר האבד, דלמא עיילי בה גנבי וגנבי ממוניה), [אבל לסתור ולבנות אסור		כותל חצר		

⁸⁶ ואפי' הוא מתכוין לצורך בי דרי, אם מתחזי כמאן דעביד אדעתא דארעא אסור, ריטב"א ונמ"י.

⁸⁷ וכתב הב"ח [הביאו המ"ב] דמכיון דאיכא ב' דעות, יש להחמיר כתרומהו, וכע"ז בב"י הגר"א.

⁸⁸ כ"כ השו"ע דדוקא כשעושה בשביל דגים לאכלן במועד, ובמ"ב הביא מהב"מ דאינו אסור רק אם כונתו כדי להשאיר כל הדגים אלאחר המועד אבל אם כונתו כדי לאכול מהן אפי' אין דעתו כדי לאכול כולן שפיר דמי, עע"ש.

			גם בחשש הפסד. מג"א בשם המרדכי].
		בחשש סכנה	כותל הגוחה לרשות הרבים - סותר ובונה כדרכו, ול"א ליסתור ולא ליבני, דא"כ מימנע ולא סתר ⁸⁹ .
י"א.	תיקוני בנין	מעקה	משנה: עושין מעקה ⁹⁰ לגג ולמרפסת מעשה הדיוט (הוצא ודפנא, או בלא טיט), אבל לא מעשה אומן.
		סדקים	משנה: שפין את הסדקין ⁹¹ , ומעגילין אותן במעגילה ביד וברגל ⁹² , אבל לא במחלצים. גמ': ה"ק - ומעגילין אותן כעין מעגילה ביד וברגל, אבל לא במחלצים (שהוא אומנות טפי).
		תיקון דלת	הציר והצינור והקורה והמנעול והמפתח שנשברו מתקנן במועד (שאין לך דבר האבד גדול מזה שיבואו גנבים), ובלבד שלא יתכון לעשות מל' במועד.
		פטיש	מקשי' מסוטה דיוחנן כה"ג ביטל פטיש מלהכות בירושלים (פירש"י משום אולודי קלא, ובסוטה פי' משום אוושא מילתא).
		התירוצים	א. כאן בדנפחי (דהוא קלא רבא) כאן בדנגרי, ר"ח: הק' יאמרו קלא רבא אסיר זוטר שרי, ולכך תי' הא הא במגלי (דליכא קלא) הא בחציני, ר"פ: תי' כאן קודם גזירה, ר' אשי: התם ר' יוסי ומשום שינוי, הכא ר"י דלא בעי שינוי במועד.
	כבישה	משנה	כבשין שהוא יכול לאכול מהן במועד (שיהו נכבשין מהר וראויין לאכול מיד) כובשן.
		ל"ק דרבא	אחר שצדו דגים ונשתיירו, התיר למלוח מהנשארים משום דבר האבד, כיון דמעיקרא אייתניהו על דעת אכילה במועד (וה"ה פירות שליטן לאכילה והותר, וחושש שיתליעו, מותר לכבשם. תקל"ג ג').
		ל"ב דרבא	התיר לצוד דגים ולמלוח, דהנהו נמי מיתאכלי אגב

⁸⁹ עי' במרדכי דמשמע דוקא סכ"נ, אבל בלא"ה סתר ולא בני, אף דאיכא חשש גנבי, וכן מוכרח לפי המג"א כמו שבי' הבי"מ, ובשעה"צ דייק מהריטב"א ורמב"ם דפליגי, דלר"ח מותר לבנות מפני גנבי אף אם סתר. ודעת הפמ"ג דשרי לסתור ולבנות אף משום גנבי אי החשש ברור.

⁹⁰ בריטב"א כ' לא סוף דבר למצות מעקה, אלא בגג שאינו חייב במעקה אלא שהוא רוצה לעשות משום שימור ולפיכך עושה בשינוי, והמ"ב כ' דהפוסקים לא חילקו בזה.

⁹¹ פי' הריטב"א פי' כשעושה מפני חשש הגשמים, אבל אם באו גשמים ממש ועדיין ידלוף הבית עושה כדרכו שאין אדם דר במועד בדירה סרוחה, ועוד שאין לך דבר האבד גדול מזה, וכן הביא הביה"ל.

⁹² אפי' עושה יפה יפה כעין שעושין בכלי אומנות ג"כ שרי דכ"ז נקרא מעשה הדיוט, אבל במעגילה הוא מלאכה גמורה ויש בה טורח ואסור אפילו לצורך המועד [מ"ב].

			איצצא (שרוחצין הרבה פעמים, כמעשה דרב דעבדו ליה שיתין איצצי ואכל).
	הערמה		ר"ן ונמו"י: מותר לצוד ולמלוח יותר מכדי צרכו למועד, דעל כל צידה י"ל שמא ימצא משובחים ביותר (שאינן כל דג שוה בטעמו, והתירו משום כבוד י"ט ⁹³ . מג"א).
תק לג	בפירות		שו"ע: אסור ללקוט פירות כדי לכבשן, ואם הוא דבר שאינן נמצא אחר המועד ⁹⁴ , מותר לקנותו ולכבשו (גר"א: פסק כתי' א' בראב"ד דחילק בין פרקמט' למציאה, [ולפ"ז שרי אף ללקוט ולכבוש. ביה"ל], מג"א: כתי' ב' דחילק בין מלאכה למו"מ [ושאני מליחה שאינה מלאכה גמורה. ביה"ל]).
פרקמטיא			
י'	האסור	גמ'	רבא: פרקמטיא כל שהוא אסור, (אפ"י סחורה שווה כ"ש אסור למכרה. שו"ע).
	הטעם		רא"ש: משום טורח ⁹⁵ [וכ"כ מג"א ומ"ב], נמו"י: שמא יכתוב. ריב"ש [ש"כ, בשם הראב"ד]: זילותא דחיה"מ.
	רבינא		הוה ליה ההוא עיסקא דהוה מזדבן בו' אלפי, שהייה לזבוניה בתר חולא דמועדא וזבניה בי"ב אלפי.
	צינעא		רא"ש ורמב"ם: משמע דגם בצינעא אסור, אגור רוקח, יראים: התירו בצינעא ⁹⁶ , שו"ע: אם ריוח מרובה יש להתיר, ויוציא ממנו לשמחת יום טוב יותר על מה שהיה בדעתו להוציא ⁹⁷ .
	דבר האבד		ר' יוסי ב"א: דבר האבד מותר. (תוס': הינו שאם לא ימכרנה עתה שמא יפסיד מן הקרן ⁹⁸ , אבל אם רק לא ירויח כ"כ אסור, אא"כ הוא לצרכו כחביות יין בשעת הבציר [והר"ר יוסף אסר גם בזה]).
	המותך		רבינא הוה מסיק זוזי בבני אקרא דשנאותא (תוס' – הייה חוב יין, ולכן הוי כמו"מ ⁹⁹), וא"ל ר' אשי דכיון דהאידינא
	גביית חוב		

⁹³ וההיתר במליחה פ"י המג"א, כיון דמן התורה אין עיבוד באכלין, הקילו לו למולחם כולם, כיון דעל כל פנים לעת עתה אין מבורר לו איזה מהם לבחור כשירצה לסחוט ולאכול.

⁹⁴ ומירי בפירות הפקר או של נכרי, דאם של ישראל ולא יהיו מצויים אח"כ, הוי דבר האבד.

⁹⁵ ובתשו' הרא"ש [כג, ד] "שיש טורח גדול בשווי הדקדוק של מקח ומתוך טרדתו ימנע משמחת יום טוב, וגם לפעמים יקנה ביוקר ויצטער ואם ימכור במועד לפעמים שמוכרה בפחות ממה שקנה ואיכא צערא".

⁹⁶ אמנם חלוקים בטעמיהם, דהיראים כתב דדוקא בשוק דאיכא טורח משא"כ בביתו ליכא טורח, אבל הרוקח כתב "שאפ"י בשבת איסור קל הוא ... מפני שדבר סחורה לאו מלאכה היא ובמועד מלאכה הוא שאסור לעשותה אבל דבר סחורה דיבור בעלמא הוא", (ולכאו' נחלקו בטעמים כדלעיל).

⁹⁷ וההיתר קאי אף במי שיש לו כל צרכו לשמחת י"ט, דאל"ה הא שרי גם בלא צינעא כדלהלן.

⁹⁸ ואע"ג שאינו ודאי חשוב דבר האבד. מ"ב.

		הוא דמשכחת להו ולא ביומי אחריני – כדה"א דמי ושרי.
	צורך המועד	רא"ש: אם אין לו מה יאכל - מותר למכור במועד, ואפילו יש לו מה יאכל, אלא אם ימכור יהיה לו מעות בריוח ויוציא יותר לשמ' י"ט, משמע בירושל' דשרי.
אנו מצוי	רא"ש	בירושל' התיר בשיירא המזדמנת במועד, ומשמע דמיקרי דבר האבד, ושרי למכור ולקנות.
	רמב"ן	התיר רק למכור, או לקנות דבר לצרכו שדעתו לקנותו אח"כ ביוקר (ור"ת וריב"א: אסרו גם למכור).
	החילוק ממציאה	ראב"ד א': החילוק מדגים דאסור אם לא למועד, דמציאה אינו פסידא, אבל פרקמטיא ביטול דידה פסידא הוא (ולהגר"א [תקל"ג ג'] והמ"ב [תקל"ט כ"ד] כן דעת השו"ע). ראב"ד ב' [ר"ן]: לא שרינן משום רווחא אלא מו"מ שהוא דרך כל אדם ולא מיקרי מלאכה, וגם ליכא טרחא, אבל מליחת דגים מיקרי מלאכה ואיכא טרחא (וכן סבר השו"ע לדעת המג"א, עי' פמ"ג וביה"ל שם).
	בקונה לצרכו	תוס', רא"ש [פ"ב]: התירו לקנות יין בשעת הבציר לצרכו כיון שלא יהיה מצוי אח"כ כן, טש"ע [ס"ט]: שרי כשקונה לצורך אותה השנה.
	תנאי בקונה לסחורה	רמ"א [שם]: אם אינו מצוי אח"כ שרי גם לסחורה, דומיא דשיירא. חיי"א: פי' דוקא כשהחפץ עצמו לא ימצא אח"כ, ולא כשיתייקר, ב"ח: פי' דלשיירא מצרכי יוקר גדול, א"ר: התיר אף ביוקר מעט.
הלואה	ר"ת	אין נראה לאסור משום פרקמטיא אלא משא ומתן של סחורה, ולא הלואות.
	ר"י	מאחר שהיה ר"ת מתיר, ורוב בנ"א נוהגים בו היתר - אין בידי לאסור להם, והמחמיר ע"ע תע"ב. ואני רגיל לומר שיקבלו הרבית של שבוע א' מיד הנכרים ויוציאוהו ליתרון לשמחת יום טוב.
	רא"ש	ראיה דשרי מדאסרו רק כתיבת שט"ח, ובאשכנז הירא

⁹⁹ וכ"פ השו"ע [ס"א] "אם הלואה מעות על מנת שיתנו לו אחר כך יין או סחורה אחרת בפרעון חובו כדי להשתכר, אינו יכול לילך ולתובעם, אלא אם כן אינם מצויים אהה"מ וכו', (ועי' בט"ז דדוקא כשצריך לילך ולתובעם בעיר אחרת, או שצריך טרחא ליזל עמהם בדינא ודיינא, אמנם ברע"א הקשה ע"ז מדברי התוס' והרא"ש, וכן בביה"ל הביא כמה אחרו' שחלקו).

דבר השם נוהגים איסור בדבר, ואם יש נכרים שרגילין בהלואה ויש חשש שילכו ליהודי אחר, מותר.			
--	--	--	--

פרק שני

מלאכות לאבל									
יא:	המחלוקת	ר' שישא	מדקתני במתני' אירעו אבל, ולא סיים דטוען קורה וכו', ש"מ אף דברים המותרין במועד אסורים בימי אבלו (שלא ישכח אבילותו, נמו"י) [וכן הלכה].						
		ר' אשי	אבל קיל ממועד, ומתני' 'לא מיבעיא' קאמר, ל"מ מועד דאיסו"מ דאו ¹⁰⁰ , אלא אפי' אבילות דרבנן.						
		תניא כר' שישא	דברים שיש בהם פסידא עושין לאבל ע"י אחרים, אבל לא ע"י עצמו.						
	ברייתא	דברים העושין לאבל	זיתיו הפוכין - טוענין לו, וכדו לגוף ופשתנו להעלות מן המשרה וצמרו להעלות מן היורה, ומרביצים שדהו משתגיע עונת המים שלו.						
		ר"י	זורעין לו שדה ניר ושדה העומדת לפשתן (ואמרו לו דאינו פסידא כ"כ, דאם לא תזרע בבכיר תזרע באפל, אם לא תזרע פשתן תזרע ממין אחר).						
		אין אומן	רשב"ג: זיתיו הפוכין ואין שם אומן אלא הוא וכו', הרי זה יעשה בצניעא (ולהלכה לא פסקי' כן, דהא אמרי' דברים המותרין במועד אסורין בימי אבלו).						
		אומן לרבים	רשב"ג: אם היה אומן לרבים, או ספר ובלן לרבים, והגיע עת הרגל ואין שם אומן אלא הוא - הרי זה יעשה (וא"צ בצניעא, דהרי מלאכת רבים היא).						
	פועלים		<table border="1"> <thead> <tr> <th>ראב"ד</th> <th>רש"י</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>הרי אלו יעשו האריסין – כשבעל השדה אבל, (שהמלאכה שלהם ולא של האבל).</td> <td>הרי אלו יעשו <u>אחרים</u> בשבילן – כשהם האבלים (והתירו להם ע"י אחרים משום פסידא דבעלים).</td> </tr> <tr> <td>לא יעשו (לא יקבלו מהאבל בתחילה, וגם אם היו מושכרין לא ימשיכו זמן נוסף), ואם היו</td> <td>לא יעשו (לא ישכירו לכת'), ואם היו מוחכרין או</td> </tr> </tbody> </table>	ראב"ד	רש"י	הרי אלו יעשו האריסין – כשבעל השדה אבל, (שהמלאכה שלהם ולא של האבל).	הרי אלו יעשו <u>אחרים</u> בשבילן – כשהם האבלים (והתירו להם ע"י אחרים משום פסידא דבעלים).	לא יעשו (לא יקבלו מהאבל בתחילה, וגם אם היו מושכרין לא ימשיכו זמן נוסף), ואם היו	לא יעשו (לא ישכירו לכת'), ואם היו מוחכרין או
ראב"ד	רש"י								
הרי אלו יעשו האריסין – כשבעל השדה אבל, (שהמלאכה שלהם ולא של האבל).	הרי אלו יעשו <u>אחרים</u> בשבילן – כשהם האבלים (והתירו להם ע"י אחרים משום פסידא דבעלים).								
לא יעשו (לא יקבלו מהאבל בתחילה, וגם אם היו מושכרין לא ימשיכו זמן נוסף), ואם היו	לא יעשו (לא ישכירו לכת'), ואם היו מוחכרין או								

¹⁰⁰ ע"י תוס' חגיגה יח. דנקט דחווה"מ דרבנן, וכונת הגמ' כעין דאורייתא.

			מושכרין אצל אחרים הרי אלו יעשו (בעצמם, ולא יפסידו כל שכרן, ובעה"ב נמי לא יפסיד).	מוחכרין יעשו.
	שכיר יום		אפי' בעיר אחרת לא יעשה (כיון שבידו לחזור)	לא יעשה, דבמלאכת האבל הוא טורח.
	מלאכת אחרים		מלאכת אחרים בידו - בין קיבולת (קבלנות) בין שאינה קיבולת לא יעשה.	
	ביד אחרים		היתה מלאכתו ביד אחרים; בביתו - לא יעשו (משום חשד שמסייע במלאכה, א"נ שיאמרו שבימי אבלו השכירו), בבית אחר - יעשו.	
	אדם חשוב		אדם חשוב יש לו להחמיר גם במושכר אצל אחרים, כמעשה דמר בריה דר' אחא דאיתרעי ביה מילתא, ופסקיה לגמלא.	
דבר האבד				
יא:	זיתים	המקרה	הפך את זיתיו, ואירעו אבל, או אונס, או שהטעוהו פועלים (ומאחר שהפכן ונתנן לבית הבד אם אינו מוציא שמנן מגיעין לידי הפסד. מאירי).	
		ת"ק [ר"י]	טוען קורה ראשונה ומניחה לאחר המועד (דאי לא עביד הכי - איכא פסידא יתירא ¹⁰¹ , ובריטב"א כ' דלכך לא שרי לגמור כיון דבעי שינוי וזהו שינויו).	
		ר' יוסי	זולף וגומר וגף <u>כדרכו</u> (מאירי: דחייש אף להפסד מועט, ר"ן ור"י: אף בלא הפסד שרי לגמור, כיון שהתחיל).	
י:	זיפות חביות		שמואל: זופתין כוזתא ואין זופתין חביתא (חייש לטירחא ולא לפסידא), ר' דימי מנהרדעא: זופתין חביתא ואין זופתין כוזתא, (חייש לפסידא ולא טירחא).	
	הלכה בחביות		רמב"ם וש"ע: מתיר בשניהם, דספק דרבנן לקולא, ביה"ל: הביא דהגר"א והמג"א הקשו [דהוי תרי קולי דסתרין], ולפ"ז אין להקל בשום חבית וכ"כ הרוקח, אבל לדינא אין לזוז מפסק השו"ע, שכ"פ הרבה ראשונים.	
יב.	זין	ר' יוסי	היה יינו בתוך הבור ואירעו אבל וכו' זולף וגומר וגף כדרכו.	

¹⁰¹ כ"כ רש"י, ומשמע דבתר הכי יש רק פסידא מועטת ולכן לא התירו. אמנם ברכת"י כ' דבתר הכי ליכא פסידא כלל,

			ר"י	עושה לו לימודים בשביל שלא יחמיץ.
			צריכותא	משחא נפיש פסידא, ולא היינו למדים לר' יוסי בחמרא דלא נפיש פסידא, ולהיפך לר"י.
			שיכר	רנב"י: כיון דאמר ר' יוסף דהלכה כר' יוסי דלא בעי' שינוי בדבר האבד, ע"כ גם בשכר דאית ביה פסידא, כדאמר אביי מאימיה - בר שית סאוי (מכוסה) עדיף מבר תמני לא סאוי.
יב.	מקבלי קיבולת	תוך התחום	שמואל: אסור, (כשעושה גם בשבת, דידעי כ"ע ואמרי בשבת יהיב ליה [ואמרי דשכיר יום הוא]).	
		חוץ לתחום	ר"פ: מותר דוקא בליכא מתא דמקרבא להתם (דידעי הני), ר' משרשיא: בחוה"מ אסור אף בליכא מתא דמקרבא, דשכיחי אינשי דאזלי להתם.	
		שי ר"ת	שמעתין באבל (דחמיר מחוה"מ), דאסור לעשות בשבילו תוך התחום, או הוצה לו בחוה"מ שאפשר ללכת, אבל לגבי שבת מותר לעשות בקיבולת, כדאמרי' בע"ז דידעי כו"ע דאריס הוא.	
		אפדנא דר"נ	מ"ז בריה דר"נ בנו ליה אפדנא מקבלי קיבולת חוץ לתחום, ולא עיילו ר"ס ורהב"ח לגוויה, (א"נ איהו לא עייל), ומפרשי' דאדם חשוב שאני (ויש לו להחמיר גם חו"ל), א"נ דסייע בתיבנא ¹⁰² בהדייהו (ולכן אינו נחשב כקבלנות גמורה, לומר שהנכרי עושה על דעת עצמו. תוס' הרא"ש) ¹⁰³ .	
			לעשות לאחר המועד	מקבלין קיבולת במועד לעשותה לאחר המועד, ובלבד שלא ימדוד ושלא ישקול ושלא ימנה כדרך שהוא עושה בחול.
יב:	מתובר	ר' יוסי	בתלוש – מותר אפי' מקצתו אבוד, ובמחובר – אפי' כולו אבוד אסור.	
		ר"ה	חצדו ליה חצדא [במחובר], והקשה רבה בר"ה מדאי' בברי' דמחובר אסור, וא"ל דיחידאה הוא, וכרשב"ג משום ר' יוסי, והל' כהחולקים דמותר כתלוש, (ריטב"א: כתנא דמשקין ביה"ש, דשרי אף במחובר טירחא שאינה יתירה).	

¹⁰² פירש"י שהיה נותן להם תבן, אבל הנמ"י פ' דהוי שקלי תיבנא מבי תבנא דמ"ז, וכע"ז בר"ן שהזמין להם התבן מע"ש מה

		אין לו מה יאכל	לכו"ע קוצר ומעמר וכו' (ואין מצריכין אותו ליקח מן השוק ¹⁰⁴), ובלבד שלא ידוש בפרות, ולאן משום שינוי (לרש"י: טעמא משום דאושא מילתא, להרמב"ם: משום דאפשר בשינוי ¹⁰⁵ , [ונפ"מ בבע"ח אחר]).
		אדם חשוב	רב חצדו ליה חצדא, משום דאין לו מה יאכל הוה, ואיקפד שמואל, לל"ק לא סיימוה קמיה, לל"ב דאדם חשוב שאני (והיה לו לקנות בשוק. ריטב"א) ¹⁰⁶ .
	דבר האגד במחובר	ר' ינאי	היה לו פרדס וקטפו בחוה"מ, ופי' הירושל' דמיירי שהגיע זמנו לבצור והוה פסידא אם לא יקטפנו (ולא הוה מכוון מלאכתו, שסבר מתחילה שיוכל לעמוד).
		רא"ש [טוש"ע]	ה"ה לשאר פסידא, כגון שיש לו כרם אצל כרמו של נכרי, והנכרי בוצר שלו בח"ה, ואם לא יבצור הישראלים גם את שלו יפסיד, דיכול לבצרו (וכן לדרך היין ולעשות החביות וכל צרכי היין בלא שינוי).
		אדם חשוב	במעשה דר' ינאי - "לשנה שהיה כולי עלמא לפרדיסייהו לחוה"מ, אפקריה רבי ינאי לפרדיסיה ההוא שתא" ¹⁰⁷ , וכ' הרוקח דמכאן דאדם חשוב צריך ליזהר, אמנם בבד"ה כ' דאין ראייה משם אלא אם באה תקלה על ידו ¹⁰⁸ .
מכוון מלאכתו במועד			
	יב:	הקנס לדידיה	משנה
			מכניס פירותיו מפני הגנבים וכו', ובלבד שלא יכוון מלאכתו במועד, ואם כווננו מלאכתן במועד יאבדו.
			תוס', טור, מ"מ מרמ"ך: מיירי כשתכנן לעשות המלאכה בחוה"מ, ו'יאבדו' היי' שמונעין אותו מלעשותה אף שנאבדת.
			פי' אי - כשלא עשה

¹⁰⁴ כ"כ הרמב"ם, וביאר הב"י דמקורו מהא דרב חצדו ליה חצדא ואקפד שמואל, וקשה וכי ימות ברעב, אלא דהיה לו לקנות, ומינה דשאר אדם א"צ לקנות וה"ה ללוות. (והטעם שא"צ לקנות מהשוק כ' בריא"ז משום הפסד, ובשאלות כ' הטעם דא"צ ללוות דאי בעי למיזף עציבא ליה מילתא, ועי' בביה"ל סי' תקמ"ב שביאר משום דרוצה אדם בקב שלו [ולכן כ' דאם בין כך לווה מאחרים אין היתר זה]).

¹⁰⁵ שכן כתב 'שכל דבר שאין בו הפסד צריך לשנות', וביאר הב"י דאפשר שהוא מפרש 'כיון דכל יומא לאו בפרות דיישי' - אשתכח דכי דייש בלא פרות ליכא הפסד, וכיון שכן אינו בכלל מה שאמרו מאן תנא שינוי בדבר האבד דלא כרבי יוסי.

¹⁰⁶ הק' הב"י מ"ט לא הביאו הפוסקים להחמיר באדם חשוב, ות' דרב פליג ולא ס"ל להחמיר בזה, ועוד דל"ק גם שמואל אי הוה ידע דאדם חשוב היה מתיר.

¹⁰⁷ ובירושל' איתא דאפ"ה לא למדו מתקנתא אלא ממקלקלתא.

¹⁰⁸ הב"י כ' מתחילה דאין ראייה משם אלא אם באה תקלה על ידו, ומשמע דאם באה תקלה אכן יש לו להזהר [ממדת חסידות] מכאן ואילך, ואח"כ כ' דעוד י"ל דאפילו בתר ההוא עובדא לא נמנע רבי ינאי אלא דבההיא שתא אפקריה להודיע לבני אדם שלא כיון מלאכתו במועד. ובמ"ב כתב כתי' קמא.

		פ"י ב' - כשעשה	רש"י, רמב"ם, רי"ו: מיירי כשעשה המלאכה בחוה"מ, ו'יאבדו' היינו שמאבדין אותה ממנו ומפקירין לכל ¹⁰⁹ (וברמב"ם וש"ע פסקו תרווייהו, דאין מניחין לעשות, ואם עשה מפקירין ¹¹⁰).
הקנס לבריה	יג.	הספק	מי קנסו בנו אחריו, גברא קניס רבנן והא ליתיה, או דלמא ממונא קניס רבנן והא איתיה.
		צ"רס אוזן בכור	גם להצד בבכור דקנסו בנו (של הכהן שצ"רס), אין להוכיח להכא, דלמא דוקא התם שהוא דאורייתא ¹¹¹ .
		מוכר עבדו	גם להצד במכר עבדו ומת דקנסו בנו אחריו, אין להוכיח לכאן, דש"ה דמפקע ליה כל יומא ממצוות.
		הפשיטות משביעית	שדה שניטייבה (הוליד הזבל בעגלות) ¹¹² או נידירה (ע"י דיר בהמות) לא תזרע למוצאי שביעית, ואמר ר"י ב"ה היטיבה ומת בנו זורעה, אלמא לא קנסו בנו (וכן בבכור פשטי' מהאי מתני').
עבד איסורא		נמו"י ור"י	בדבר שאינו אבד אם עשאו בחול המועד אפילו מת קונסין בנו אחריו (ובר"י דזהו למ"ד חוה"מ דאורייתא).
		ב"י	הקשה דגם לגבי צורם אוזן בכור לא קנסו בנו אחריו, אע"פ שהוא דאורייתא (והסכים לזה הביה"ל).
		ט"ז	ת"י דגרע מבכור כיון דאיכא תרתי לריעותא, הא' מצד שמתכוין למלאכתו לח"ה, והב' מצד שעושה באמת דבר שאינו אבוד ¹¹³ .
		מג"א	דהוי כעושה מלאכה בשבת דאסור שם גם לבנו.
צורך המועד			
יב:	עשה	קמח	טוחנין במועד לצורך המועד (ברוח ולא בצמצום, ראשו' וכ"פ שו"ע) ושלא לצורך המועד אסור, ואם טחן והותיר

¹⁰⁹ רמ"א: אם הוא עושה מלאכת אחרים שאי אפשר לקנסו, כגון חייט או סופר שעושה מלאכת אחרים, משמתין ליה ומלקין אותו. (וכן מאבדין ממנו כל השכירות). מ"ב: ואם לא זכה בה אדם ונשאר עד לאחר המועד מותר להתעסק בה.

¹¹⁰ וצ"ל דהפירוש במשנה הוא דמאבדין אם עשה, ואנן ילפי' מק"ו שאם עוד לא עשה שאין מניחין אותו לעשות אע"פ שנאבד.

¹¹¹ תוס': אפשר לגרוס דהתם עבד איסורא והכא לא, (ולפי פירושו דמיירי שעוד לא עשה המלאכה).

¹¹² אבל נתקוצה תיזרע, כדפירש"י דאינו עבודת קרקע. (ומיירי בתלושים, דמחוברים אסור מדאורייתא).

¹¹³ בביה"ל הקשה דכיון דעבד איסורא מה מקום יש לחשוב המחשבה והמעשה לב' ענינים, אבל בדעת הט"ז מוכח דהכיוון מלאכה הוא איסור בפ"ע, ולא תנאי בהיתר מלאכה, וממילא כשכיון ועשה דבה"א לא מחשיבים העשייה לריעותא נוספת, אלא מצטרף לריעותא של הכיוון, אבל בכיון ועשה שלא לצורך המועד, בזה יש תרתי לריעותא, שהעשייה אסורה בפני עצמה ולא רק בגלל שכיוון. ועי' מה שהק' ג"כ על ת"י המג"א.

		והותיר	הרי זה מותר. רא"ש [יז]: מותר אפי' כיון מלאכתו, דבצרכי אוכל ל"ג בכיון.
	עצים		קוצצין עצים במועד לצורך המועד ושלא לצורך המועד אסור ואם קצץ והותיר הרי זה מותר (אבל כיון אסור, דאינו צרכי אכילה. פמ"ג, דלא כהגר"א).
	שכר		מטילין שכר במועד לצורך המועד, ושלא לצורך המועד אסור, ואם הטיל והותיר - הרי זה מותר.
	הסתירה	הערמה	"מטילין שכר וכו', ובלבד שלא יערים" (שלא יעשה הרבה, ויאמר לצורך המועד אני עושה, ומתכוין כדי שתשתייר לאחר המועד. רש"י), ותניא אידך "אע"פ שיש לו ישן מערים ושותה מן החדש", (שיכול לומר לצורך המועד הטילו).
	יישוב הגמי'		תליא בפלוג' דשבת קיז: (בנשברה לו חבית דמציל לעצמו ולאורחיו ג"ס) דת"ק אמר אין מערימין בכך (לזמן אורחים שאינן צריכין לאכול ויותרו), ומשום ריב"י אמרו מערימין.
	רמב"ם		התיר הערמה בשכר, כיון דלא מינכרא, [שיכול לומר חדש עדיף לי] ¹¹⁴ אבל אין זה שייך כשמערים לעשות יותר אלאחר י"ט ¹¹⁵ .
	רא"ש, ושי"ע		ברי"ף ורא"ש לא הביאו היתר הערמה, משמע דלא ס"ל ליה, וכ"פ הש"ע דאסור להערים ¹¹⁶ , (והמ"ב הביא דיש פוסקים שסומכים להקל בהערמה שאינה ניכרת כגון שיש לו ישן ועושה חדש, ואין למחות למי שרוצה לסמוך אסברא זו).
	נסורת	עוד תיקונים	רב חננאל א"ר: קוצץ אדם דקל במועד אף על פי שאינו צריך אלא לנסורת שלו. ולייט עלה אביי. וכן היה מעשה דר' אשי בעי למיקץ דקלא לנסורת, ואשתמט נרגא וכו' ¹¹⁷ .
	כיתנא כו'		ר"י שרא למיעקר כיתנא, דחזי לחפיפה [לכסות בו מאכל,

¹¹⁴ עי' ראב"ד שהק' דרבנן אסרו והל' כוותיהו, ותל' המג"א והגר"א דפסק כן ע"פ הסוגיא בשבת קלט: שתירצו על הסתירה דהכא, דהתם לא מוכחא מילתא. ועי' בפמ"ג שכ' דיש כאן מחלו' הסוגיות, דהסוגיא בשבת נקטה דמלאכת חוה"מ בדרבנן, ובדרבנן נקט' להקל בהערמה כשאינו ניכר, והסוגיא דידן סברה דמלאכת חוה"מ דאורייתא, והרמב"ם פסק כמאן דאמר חול המועד מדרבנן. אמנם הביה"ל הביא משו"מ שכ' דאפשר אף אם מלאכת חוה"מ דאורייתא שרי הערמה דלא מינכרא.

¹¹⁵ וכן בביה"ל קמח ומערים לטחון קמח אחר, ג"כ אפשר דאסור אף לדעת הרמב"ם, (דמה לי קמח זה או אחר), אם לא דהקמח היה מתבואה ישנה דיכול להערים ולומר דרוצה לטעום מתבואה חדשה, וכעין ההיא דשכר, [שעה"צ].

¹¹⁶ ואם הערים – כתב במ"ב [סק"ו] דאפשר דתלוי בפלוגתא דסי' תק"ג לגבי י"ט, ובשעה"צ משמע דבהערמה דשכר מותר בדיעבד דהא הרמב"ם מתיר אף לכתחילה (משא"כ בעושה ומותר דגם הרמב"ם לא התיר, כדלעיל).

¹¹⁷ עי' בב"י דמשמע דלא קי"ל כדר"ח, כיון דרב אשי הדר ביה, וכ"נ דעת הפוסקים שהשמיטו, אבל בהגהות אשיר"י בשם אור זרוע כתוב דנראה בעיניו דהלכה כר"ח, (ולטעמיה צ"ל הא דאשתמיט נרגא וכו' מפני שזלזל בכבודו של אביי ואמר לא סבירא לי והלך לעשות מעשה כנגדו) וכן הביא השעה"צ [תקל"ג ג'].

			רש"י, ור"א פ"י לחוף בו הפנים], ולמיקטל כשותא, דחזי לשיכרא, ולמיעקר שומשמי דחזי לנזיי דאית בהו [גרעינין דאית בהו, דחזו למיעבד בהו משחא. רש"י, והריטב"א פ"י דהכונה לש' היבשים דחזו לאכילה מיד].
	לצורך		ב"י: רי"ו כ' 'לצורך המועד', משמע שאינו יכול לעקור אלא כדי מה שצריך ¹¹⁸ .
יב:	לקיטה	פשתן	ר"י שרא למיעקר כיתנא ¹¹⁹ , דחזי לחפיפה (לכסות בו מאכל לצורך המועד, וי"מ לנשים כדי לחוף בהם [דבצורך המועד קצת הותר מלאכה מחובר. קר"א])
	כשות		וכן שרא למיקטל כשותא, דחזי לשיכרא (לערבו בשכר, ליתן בו חורפא).
	שומשמין		וכן למיעקר שומשמי, והק' אביי למאי חזי (הרי אינם ראויים אלא כשמייבשן), ות' ר' יוסף דחזי לנזיי דאית ביה (היבשים שבו ראויין מיד, [ושרי ליה לעקור הכל, ואח"כ יברור הראויים לאכילה. מ"ב]).
פועל שאין לו מה יאכל			
יב:	מקומות שהותר	קציצת מחובר	אין קוצרין השדה בחוה"מ (לר' יוסי אפי' כולו אבוד אסור, וכדלעיל), ואם אין לו מה יאכל – קוצר ומעמר וכו' (דאין צורך המועד גדול מזה) ¹²⁰ .
יג:		מו"מ	אין לוקחין בתים עבדים ובהמה – אלא לצורך המועד (כגון בית לדור, עבדים לשמשו, וכו'), או לצורך הפועל שאלמ"י (אם המוכר צריך לו מעות, אף על פי שאין הלוקח צריך).
יח:		שט"ח	אין כותבין שט"ח במועד, ואם אינו מאמינו או שאין לו מה יאכל – ה"ז יכתוב (ויבו' להלן).
יג:	פועל שאלמ"י	הספק	שכר פעולה שאין לו מה יאכל מהו, (שאין לו לפועל מה יאכל, מהו שיתן לו מלאכה, ולשוכרו כדי שיהא לו מה לאכול ¹²¹).
		ראיה	מייתור הלשון - או לצורך המוכר 'שאין לו מה יאכל',

¹¹⁸ והביא שם דהמ"מ כ' עפ"י הר"א שאין דרך הפשתן לעקרו לחצאין התירו לעקרו כולו כיון שצריך למקצת, ומשמע דפליג, אמנם המג"א כ' דאף המ"מ מודה דאינו יכול לעקור אלא מה שצריך דלא עדיף מדבר שהוא צורך אכילה אלא כונתו שהנשים א"צ לכל הגבעול אלא לזרע הפשתן וה"א שלא יעקור אלא יקצור ראש העליון קמ"ל דשרי לעקור כולו. וכ"פ המ"ב.

¹¹⁹ ואף על גב דבשביל זה לא היה לו לתלוש רק ראש הגבעול לא הטריחוהו חכמים לשנות מכפי מה שהוא עושה בחול, ושרי לעקור עם השורש, ואפילו בזה לא שרי ליה לעקור אלא בכדי מה שהוא צריך. מ"ב.

¹²⁰ ובאמת אין זה שייך לחידוש המשנה של אלמ"י, שהוא חידוש בצורך אוכ"נ שבא בעקיפין ע"י מלאכה שמביאה כסף, אבל כאן המלאכה מביאה את האוכ"נ, (וכל החידוש הוא דא"צ ללוות).

¹²¹ פ"י הנמו": "מי אמרינן כי שרינן במתני' דוקא מקח וממכר אבל מלאכה ממש לא, או דלמא אפי' מלאכה ממש מותר כשאין לו מה יאכל", אבל הריטב"א פ"י דהספק הוא מאחר דלא דמי לצורך המוכר שהוא בעל הממון וראוי להתיר אפי' ללוקח, (היינו שמא האיסור דבעה"ב ליתן מלאכה לפועל לא הותר).

			ממתניי	מאי לאו לאתויי שכר פעולה. ודחי' דפרושי קמפרש.
			ראיה מכתיבה	דקתני 'שאיין לו מה יאכל', והתם ע"כ לאו פירוש הוא (דהא מותר גם בלא"ה) אלא ע"כ בא לומר דשרי אף לצורך שכר הסופר (והמלוה א"צ לזה דמיירי במאמינו ¹²²).
			הקוי מערי"פ	ר' ששת: מקשה מג' אומנויות עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות, ומפרש דיש להם היתר במועד, ולהנ"ל כל מלאכות נמי לישתרו דהא איכא שכר פעולה שאיין לו מה יאכל. ר"פ: פריך דא"כ בנין לישתרי שכן כותל הגוהה לרשות הרבים סותר ובונה כדרכו מפני הסכנה, רבינא: פריך עוד דלבלר לישתרי שכן כותבין קידושין וכו'.
			ר' אשי	מועד משום טירחא הוא ובמקום פסידא שרו רבנן ¹²³ , ארבעה עשר משום צורך יום טוב הוא מידי צורך יום טוב שרו רבנן, דלאו צורך יום טוב לא שרו רבנן.
תק מב	בפוסקים	גדר אלמיי	מג"א: לגבי עשיית מלאכה לפועל, הגדר הוא שאין לו כלל מה לאכול, ולגבי סחורה שרי גם להרוחה, א"ר, חיי"א: אלמ"י הוא גם כשיש לו כדי חייו, וחסר לו לצורך שמחת י"ט כגון בשר ויין ¹²⁴ .	
			צינעא	מ"ב: צריך עכ"פ לעשות בצנעא דהרואה לא ידע שהפועל הוא עני כ"כ (אבל אם א"א לו לעשות בצנעא מותר לו לעשות בפרהסיא כיון שאיין לו מה לאכול כלל).
			למכור	ב"י: אינו מחוייב למכור כלי ביתו, אבל אם יש לו סחורות ויכול למוכרם אסור לו לעשות מלאכה.
טירחא				
יב.	בהמות	הרבעה	אין מרביעין בהמה בחולו של מועד, אלא מכניסין אותן לבקרות (ורובעין מאליהן). ר"י: חמורה שתבעה מרביעין עליה זכר בשביל שלא תצטנן (ותיעקר, והוי דה"א), ושאר כל הבהמות מכניסין אותן לבקרות (הרי"ף והרא"ש השמיטוהו, ודייק הב"י דסברו דת"ק פליג אר"י, ובהגה"א	

¹²² יל"פ דמאמינו רק מחמת שהוא מועד ומוותר לו על השטר, אבל באמת רצונו בשטר, דאל"ה הוי כתיבה בחינם.

¹²³ פי' הריטב"א דטעם איסור מלאכות במועד הוא משום טרחא ושלא למעט בשמחת הרגל ולפיכך התירו חכמים כל שהוא צורך המועד וכל שהוא דבר האבד כדי שלא יהא דואג על אבדתו ונמנע משמחת יום טוב, אבל איסור מלאכות בי"ד אינו למעט טורח ועמל דהא חול גמור הוא, ואין הטעם אלא כדי להכין צרכי יום טוב

¹²⁴ עי' בס' חוהמ"כ שדייק דהא"ר וה"ב אינם כהנשמ"א, שהוא התיר אף לצורך הרווחה, אבל הא"ר וה"ב סברו דהותר לבשר ויין שהוא כדי חיותו (עכ"פ לחוה"מ) כמו לחם ומים.

			הביא מאו"ז דת"ק מודה להיתר, וקאי בשאר בהמות דבהם אין הפסד)
	דיור		אין מדיירין (להכניס בהמות לשדה, שיזבלוה) בשבת י"ט ובחזה"מ, ואם באו מאליהן מותר, אבל אין מסייעין (לבהמה לבא בשדה, או אם נכרים הם - להסיען ממקום למקום).
	שכיר שבת		היה שכיר שבת / חדש / שנה / שבוע - מסייעין אותן ומוסרין להם שומר לנער את צאנם (כאילו של נכרים הם).
	רבי		בשבת - בטובה (רק מחזיק להם טובה), ביום טוב - במזונות, במועד - בשכר (פירש"י דקאי על שכיר, ומחמיר רבי דבשבת וי"ט לא יעשה בשכר, והנ"י ועו"מ פ"י דקאי על הכניס הגוי מאליו, דבשבת יכול רק להחזיק לו טובה, בי"ט יכול ליתן לו מזונות, ובחזה"מ אף שכר ¹²⁵).
יב:	הכנסת פירות	משנה	מכניס אדם פירותיו (שעומדות במקום שאינו משתמר ¹²⁶) מפני הגנבים.
		צינעא	גמ': בלבד שיעשה בצינעא (הואיל ואין הפסידא ברורה לו, וכשא"א בצינעא שרי. מאירי ¹²⁷)
		בלילה	ר' יוסף הכניס הקורות ביום, ואמר לאביי הטעם דצינעא דהני יממא הוא, כיון דבליליא בעו גברא יתירי ובעו מדוכרי דנורא אוושא מילתא.
יג.	פינוי כלים	מבית לבית	משנה: אין מפנין (דירתו, וכן כליו שאינן לצורך המועד ¹²⁸) מבית לבית (חוץ לחצרו). והטעם משום טרחא ¹²⁹ .
		לחצרו	'מפנה הוא לחצירו', ומפרשי' לה בגמ' בבית שבחצר (שלא דרך רה"ר) ¹³⁰ , דליכא טרחא כולי האי, וגם הוא בצנעא [מ"ב].
		לבית הסמוך	שו"ע [תקלה,א]: אם הבתים פתוחים למבוי, יש אומרים שמבית לבית הסמוך לו, מותר, מ"ב: הב"ח מחמיר, וכן בביה"ג ¹³¹ (לבר ממבוי שאינו מפולש).

¹²⁵ דעת הנמוק"י דנותן לו השכר דוקא אחר המועד, וכן בי"ט נותן לו אחר י"ט שכר המזונות, וכן משמעות השו"ע, אבל רש"י כת"י ור"ח פ"י שיכול ליתן לו מזונות אף בי"ט, ולפ"ז בחזה"מ ג"כ מותר ליתן לו שכר, וכ"פ המ"ב.

¹²⁶ כ"ה בשיטה לתרי"מ, וכ"כ במאירי "מן הגנות ומן הפרדסים", ובריטב"א כתב דמייירי בין תלושין בין מחוברין, שזה דבר האבד הוא, וכן בתוס' נסתפקו האם נאסר טירחא בלא מלאכה, וכתב הרש"ש דאפשר אסיפת פירות דהכא יש בו משום מעמר.

¹²⁷ וכן הביא המ"מ מהרמב"ן, אבל הריטב"א כתב בשם הרמב"ן

שבשני אופנים הנ"ל, אין ההפסד ניכר בגוף המלאכה, אלא הוא הפסד הבא לו ממקום אחר, ולכן הצרכנו שיעשנו בצינעא, אבל בשאר דבר האבד, שהנזק וההפסד בא לו מגופו, התירו אפילו בפרהסיא.

¹²⁸ אבל לצורך המועד אף בפרהסיא מותר (כשהוא ידוע וניכר שהוא לצורך המועד), מ"ב.

¹²⁹ ובריטב"א הוסיף משום עובדין דחול, ואפשר דהוא ג"כ מענין טירחא, כדמוכח במ"ב המובא בהמשך [שיסודו בנמו"י].

¹³⁰ מג"א: ואפשר דמבואות שלנו דין חצירות יש להם דלא שכיחי בהו רבים כ"כ ומ"מ יש להחמיר מדסתמו הפוסקים בסס"י זה.

¹³¹ בב"ח משמע שהגה"א התיר גם בפתוחין לרה"ר, וחלק ע"ז, אמנם בגר"א נקט דההגה"א התיר דוקא למבוי, ודחה ראייתו, אבל הביא ראייה דבאינו מפולש מותר.

		לבית שלו	ירושל' [מובא בתוס']: אין מפנין אפי' מדירה גרועה לדירה נאה, אבל מחצר שאינו שלו לחצר שלו אפי' מדירה נאה לדירה כעורה שרי, דשמחה היא לאדם כשדר בתוך שלו.
יג. :	הבאת כלים מהאומן	האיסור	משנה: אין מביאין כלים מבית האומן, בריי': היינו כשאינן לצורך המועד, כגון צמר מבית הצבע וכלים מבית האומן (משא"כ לצורך המועד כגון כד מהכדר וכוס מהזגג), [ולהוליך אין מוליכין אפילו לצורך המועד. מ"ב].
		הטעם	רש"י [פסחים נה:]: משום טירחא, נמו"י: שיחשבו הרואים שבעה"ב נתנן במועד ותיקנן במועד ¹³² .
		ההיתר	משנה: אם חושש להם מפנן לחצר אחרת, בריי': אם אין לו מה יאכל - נותן לו שכרו ומניחו אצלו, ואם אינו מאמינו - מניחו בבית הסמוך לו, ואם חושש להם שמא יגנבו - מביאן בצנעה ¹³³ בתוך ביתו ¹³⁴ .
		י"ד	בדיק רבא לר"פ ממתני' בפסחים דמוליכין ומביאין כלים מבית האומן ואף על פי שאינן לצורך המועד, ותי' דכאן בארבעה עשר כאן בחולו של מועד (אבל אין לומר דכאן באינו מאמינו, דקשה 'מוליכין').
יג:	חיפוי קציעות	תי"ק	מחפין את הקציעות בקש (מפני הגשמים), פי' א' - אקלושי (שמכסהו בענפים מרוחקין זה מזה [ולא כ"צ כדרך שעושה בחול. רכת"י]), פי' ב' - גם אסמוכי (סומך זה לזה, דהוי כסוי גמור).
		רי"י	אף מעבין, פי' א' - אסמוכי, פי' ב' - עושה אותו כמין כרי (שיש טורח יותר שצריך לכסות גם הכרי).
פס חים נה:	הושבת תרנגולת	משנה	..תרנגולת שברחה מחזירין אותה למקומה (כדמפרש אביי בגמ' דקאי על חוה"מ).
		ר' הונא	לאחר ג' למרדה - דפרח לה צימרא מינה (רש"י: וטורח גדול להחזירה, ש"ג: ולא יועיל חזרתה), או תוך ג' לשיבתה - דאכתי לא פסידי ביעי לגמרי (דראויין לאכילה למי שדעתו יפה, והוי הפסד מועט) - לא מהדרינן.

¹³² נפ"מ בין הטעמים, דלטעם דטירחא מותר ברה"י, אמנם טעם הרואים שייך גם ברה"י. אמנם בעכו"ם אין נפ"מ, דטעם דרואין נמי שייך בו, ובלא"ה יש להחמיר כטעם ב'. עי' מ"ב.

¹³³ והטעם דבעי צינעא, שהרואה לא ידע שאין לו מה יאכל. מ"ב.

¹³⁴ במשנה התיירו רק לחצר אחרת, וכן פסק הטור, אבל בריי' איתא לתוך ביתו, וכ"פ הרמב"ם והש"ע דמפנן לחצר אחרת ואם רוצה יכול להביא גם בתוך ביתו אבל בצינעא.

			ר' אמי	אפילו תוך שלשה לישיבתה מהדרינן, דלהפסד מועט נמי חששו (אבל אחר ג' למרדה מודה דלא מהדרי'. רא"ש), וכן סתם השו"ע [תקלו,ד] ובמ"ב כ' עפ"י הטור דהיינו למ"ד חוה"מ דרבנן, ולפ"ז למאי דמחמרי' דדאו' בעי' ג"י.
			מתה	הטור לא הביא סיפא דמתני' "מתה מושיבין אחרת", ופי' הב"י דס"ל דקאי אי"ד, וכן הרמב"ם כתב דבחוה"מ מתה אין מושיבין אחרת, ומשמע בפשטות אף תוך ג"י (וכ"כ הטור ¹³⁵) אמנם הט"ז כ' דמתה קיל, ושרי לפי הטור כמו ברחה (וכן יש להקל בהפס"מ. מ"ב).
[המשך] פרקמטיא				
יג.	מכירה במועד	משנה	אין לוקחין בתים עבדים ובהמה, אלא לצורך המועד, או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל.	
		תוס' ורא"ש	הוא הדין בשאר דברים צריך לצורך המועד, (ורבותא קמ"ל, דאפי' הני דבפרהסיא שרי לצורך המועד) [והובא במג"א].	
		מ"מ [רמ"א]	דוקא בתים ועבדים ובהמה כיון דאושא מילתא, אבל שאר הדברים כיון שהוא צריך להם, אף על פי שאין צריך להם במועד, רשאי הוא לקנותן (בצנעא).	
		אומנותן בכך	במשנה לק' [יג:] "מוכרי פירות וכו' מוכרין בצנעא לצורך המועד", ופי' הגר"א לדעת המ"מ דש"ה משום דמיירי באומנותן בכך.	
יג:	מכירה בפרהסי'	ת"ק	מוכרי פירות כסות וכלים - מוכרים בצנעה לצורך המועד.	
		הטעם	רש"י: שמא יאמרו זה לוקח שלא לצורך המועד. רמב"ן: שנראה כעוסק במלאכתו בשאר ימות השנה.	
		מהו צנעא	בריי': חנות פתוחה לסטיו - פותח ונועל כדרכו, פתוחה לרשות הרבים - פותח אחת ונועל אחת.	
		המותר לת"ק	רב הונא שרא לכרופייתא (מוכרי תבלין) למיזל לזבוני כי אורחייהו בשוקא, ופי' הגמ' דמיירי בתבלין (שאינו מתקיים, ויודעים שהוא לצורך המועד).	
		ערב י"ט	בבריי' - "ערב יום טוב האחרון של חג מוציא ומעטר	

¹³⁵ וביאר הב"י דמחמרינן במתה טפי מבברחה משום דבברחה אין טורח כל כך להחזירה מאחר שהיא עצמה ישבה כבר עליהן אבל במתה ובא להושיב אחרת תחתיה איכא טרחא טובא דכיון שהוחמו תחת תרנגולת אחת אין תרנגולת אחרת רוצה לישב עליהן אלא בקושי.

		את שוקי העיר בפירות בשביל כבוד יום טוב האחרון" (פי' הב"י עפ"י הרמב"ם עי"ט אחרון של חג, אבל בפסח לא מוציא ומעטר וכו', אבל מותר למכור בפרהסיא).		
	ת"ק	הציידין והדשושות והגרוסות עושין בצנעה לצורך המועד.	אומנות בפרהסי'	
	ר' יוסי	הן החמירו על עצמן, ומפרש בברי' שהחמירו שלא יהו מוכרין כל עיקר, וכן ציידין וכו'.		
	שאר אינשי	רמב"ם: הא דבעי צינעא דוקא כשאומנותם בכך ¹³⁶ , וכ"כ הרמב"ן (דאומנין נראין כעוסקין במלאכתן להשתכר כדרך בשאר ימות השנה), [ובמג"א הוכיח במרדכי דלאו דוקא אומנין ¹³⁷].		
	חילקא	בריי' "דשושי חילקא טרגיס וטיסני דוששין בצנעה לצורך המועד, ר' יוסי אומר דשושי ציפורי הן החמירו ע"ע וכו', ומפרש אביי חילקא חדא לב' (וטרגיס וטיסני - לג' ולד'), ור' דימי אמר כונתא, ומפרשי' דמיקלפן [דשרא חילקייהו] ולכן תנינן דודאי אתכשור, ומ"מ מקשי' מדתנן הנודר מן הדגן מותר בחילקא.		
	דגים	שו"ע: סתם דאסור לכל האומנין בפרהסיא, וה"ה ציידים דגים, (וכ"ה לפי גירסת הרבה מהראשו' ציידים חיות ודגים) רמ"א: התיר בציידים דגים (דניכר שצדין למועד ¹³⁸) [ומ"מ במכירה בפרהסיא התיר הביה"ל, כיון דניכר שהוא לצורך המועד].		תקל ג'ה'

פרק שלישי – אלו מגלחין

גילוח במועד			
י"ד.	הגזירה, והנכללין בה	טעם הגזירה	ושאר כל אדם מאי טעמא אסורין (דהו"ל להתיר מפני צורך הרגל ¹³⁹), כדי שלא יכנסו לרגל כשהן מנוולין, וכדתנן לגבי אנשי משמר דאסורין לספר ולכבס, רק בחמישי מפני כבוד השבת ¹⁴⁰ .

¹³⁶ וביאר הב"י שהאומנין צריכין לעשות הרבה ביחוד (לצורך הרבים), ונראה כאילו עושין אותן לצורך חול.

¹³⁷ שלמד ממעשה דרבא יא. להתיר בדגים, והרי שם מיירי בכל אדם ולא באומנין.

¹³⁸ וכמו שהוכיח המרדכי ממעשה דאזול כו"ע וצדו בפרהסיא, ועי' ביה"ל שהקשה דהתם לאו אומנין, אמנם יש ליישב דהתם

שלקחו לצורך אחר המועד, הוי כאומנין (ובדעת הביה"ל צ"ל דכיון שכולם ידעו ההיתר, ל"ה כאומנין).

¹³⁹ פי' בתוס' דאף על פי שהוא מלאכה היה לנו להתירה לצורך המועד, א"נ הוה טירחא בלא מלאכה, וראוי להתיר לכבוד מועד,

וברכת"י כ' דהיה ראוי להתיר משום שמחה, וכ"כ במאירי.

¹⁴⁰ ובחזו"מ לא התירו בחמישי, דשאני התם שתמיד יוצא בסוף המשמרה ולא ממתנין בשביל זה כל השבוע, א"נ דבחוה"מ שהוא

מלאכה עשאוהו כמלאכה האסורה. מאירי.

			<p>ר"ז: בעי באבדה לו אבידה ערב הרגל, אביי: פשיט דאסור, דלא מוכחא מילתא, ויאמרו כל הסריקין אסורין סריקי בייתוס מותרין (וחלוק א' שהתיר ריו"ח היי' כדפי' מר בר רב אשי דאיזורו מוכיח עליו).</p>
		אומן	<p>ר' אשי מתני בעיא דר"ז, באומן שאבדה לו אבידה ערב הרגל (אי שרי לאומן עצמו אבל לא לבני העיר, תוס'), די"ל כיון דאומן הוא מוכחא מילתא (ולא איפשטא, ובב"י הביא דברא"ש רי"ף ורמב"ם משמע דהחמירו, ותמה דסד"ר לקולא], וכן נקט המ"ב [סק"ה]).</p>
		גילח	<p>ר"ת: מי שגילח קודם המועד מותר לגלח במועד, טור: הקשה דלא מני לה במתני' וגמ', ועוד מי יודע אם גלח קודם המועד, וכ"פ השו"ע [ס"ב].</p>
		חולה	<p>תוס': נסתפקו אי שרי משום דאנוס (לפי שאמרו שהגילוח קשה לחולה ומחזירו לחליו), רשב"א: אסר, מדלא קתני לה במתני', וכ"פ השו"ע [ס"ג], ופי' המ"ב משום דאנוס אינו גלוי. ועי' בהערה לגבי מכה בראשו¹⁴¹.</p>
יג: יד.	המותרין	מדה"י	<p>הבא ממדינת הים (או משאר מקום רחוק. ריטב"א¹⁴²). [שו"ע: שבא בחוה"מ, או בערב הרגל שלא היה שהות ביום לגלח, מ"ב: אם בא בעי"ט במקום יישוב והיה שהות לגלח אין זה אונס]</p>
		ר"י	<p>הבא ממדינת הים לא יגלח, מפני שיצא שלא ברשות.</p>
		במאי פליגו	<p>רבא: ר"י מודה ביוצא למזונות דשרי, ורבנן מודו ביוצא לשוט דאסור, ופליגו ביוצא להרווחה (דעת הראב"ד דדוקא מהארץ לחו"ל משום דעביד איסורא, וכ"פ השו"ע, אבל רש"י פי' דכל שיצא לצרכו ולא הוצרך לכך אינו אנוס. וכן הביא הגר"א מהירושל', ובשעה"צ כ' דכן סתימת הרי"ף והרמב"ם).</p>
		בית האסורין	<p>הבא מבית השביה (ירושל' - אפי' מבית האסורין של ישראל, שאין ערב לו לגלח), ומבית האסורין (אפי' חבוש בעירו, כיון שא"א לו לגלח. ומיירי שלא היה שהות כגון שבא סמוך לחשיכה, שו"ע ומ"ב).</p>
		מנודה	<p>מנודה שהתירו לו חכמים, רבא: דאזל ופייסיה לבעל דיניה, ואתי קמי דרבנן ושרו ליה", (ו'חכמים' הכונה חכמים שבאותו דור).</p>

¹⁴¹ בביה"ל [ס"ס תקל"א] הביא מהמג"א דמשמע בדבריו דאם אינו פיקו"נ אסור להעביר, והביא מהחיי"א שהביא מתוספתא ראייה להתיר (והביה"ל פקפק בראיה זו), וסיים דהיכי שהיה יכול להעביר השער קודם יו"ט אפשר דאין להקל, ואם צריך כדי שלא יכבד החולי מותר ככל רפואה דמותר אף שלא לפיקו"נ.

¹⁴² עי' מג"א די"ל דוקא מדה"י דמוכחא מילתא, אמנם המחצה"ש כ' דגם לדידיה שרי ממקום רחוק מאוד דמפרסמא מילתא.

			יכל לפייס	ירושל': דוקא בדלא כלו ליה ל' יום של נידוי ¹⁴³ , דאם כלו הו"ל לפייס (וכן פסקו הטור הב"ח ומג"א). ב"י: דייק מסתימת הרמב"ם והרי"ף דאפי' יכל לפייס הוי אונס, וכן סתם בשו"ע (והמיקל יש לו על מי לסמוך. מ"ב).
			נשאל	מי שנדר (שלא לגלח, או נזירות) ונשאל לחכם במועד. ירושל': מוקי גם בהא כשבא בחול המועד, אי נמי שלפני המועד לא מצאו לו פתח. רכת"י וריטב"א: גם כשלא רצה להתיר נדרו, (וכ"ס ר"מ ורי"ף, וכ"פ מג"א).
יז:			נזיר ומצורע	נזיר ומצורע מטומאתו לטהרתו, ובבר' תנינא דאע"פ שהיה להם פנאי מותרים, שלא ישהו קרבנותיהן (בתגלחתן עד לאחר הרגל, ולא יקריבום בח' כדינם).
			צורת הגילוח	הני שהתירו הוא אפי' ע"י ישראל, וכדרכו בלי שינוי (ביה"ל ע"ש בטעם הדבר) ומ"מ צריך לגלח בצינעא [ס"ה].
יז:	קטן		ל"ק דשמואל	נולד במועד – מותר לגלחו במועד (כשיש לו שער רב המצער, רש"י), שאין לך בית האסורין גדול מזה.
יז:			קושית ר"פ	משמע דנולד קודם אסור, והא בבריי' משמע דמי שאסור לגלח במועד אסור לגלח בימי אבלו, ונמצא אבילות נוהגת בקטן. (ודחי ר' אשי דלמא יש מהן אסור ויש מהן מותר).
			ל"ב דשמואל	אמימר [א"נ ר"ש] מתני משמיה, מותר לגלחו במועד לא שנא נולד במועד ולא שנא נולד מעיקרא (ור"פ סייע כנ"ל, ודחאו ר' אשי דאינו סיוע כנ"ל). וכן הלכה (ואפי' קטן בן כמה שנים מותר, ואפשר נראה כגדול אין להקל בפרהס'. מג"א).
			הטעם	נמו"י: לא אמרינן והלא יכנס ברגל כשהוא מנוול, דלא בר מצוה הוא ¹⁴⁴ , ולא גזרי' קטן אטו גדול. פמ"ג: דלא קנסינן לכן בשביל האב שלא גילחו.
יז:	אבל וכהן		המחלו	בבריי' תנינא דאבל וכהן מגלח במועד, ומדייקי' מסתימת המשנה דפליגא עליה ¹⁴⁵ .

¹⁴³ ולפ"ז לדידן דקיימא לן דמיד שמתירין לו מותר מיד, כל שיכל לפייס קודם הרגל אינו אנוס. שעה"צ כתי' קמא בב"י.
¹⁴⁴ הנה במג"א כתב דגם קטן הנראה כגדול מותר רק שיהא בצינעא [משום מרה"ע], ודייק הפמ"ג דאפי' הגיע לחינוך, וצ"ע מ"ט אין חינוך על מצות גילוח לרגל. ובמ"ז הקשה מדוע אין חינוך, ותי' דהטעם רק משום ניוול, ולכא' כונתו כהא"ר דדייק ברא"ש דבקטן אין כלל ענין ניוול, (אמנם הא"ר דיבר לגבי קטן ממש) ואח"כ כ' הטעם דאין לקנסו בשביל אביו.
¹⁴⁵ הק' תוס' נימא תנא ושייר כדמוכח לעיל, ותי' כיון דאשכחנא פלוגתא דאבא שאול ורבנן באבל אית לן למימר דתנא דמתני' וברייתא בהכי פליגי וכיון דאבאל פליגי בכהן נמי פליגי. והריטב"א תי' דמידי דאבל מעיקר מכילתין היא, וכיון דלא תני ליה ודאי לית ליה דאבא שאול

		אבל במאי מיירי	ח' ערב הרגל – פשיטא דהו"ל לגלח, ח' שבת עי"ט – ג"כ הו"ל לגלח, ואף לרבנן, דמודו משום כבוד הרגל, ז' שבת עי"ט – בהא פליגו, תנא ברא סבר כאבא שאול דמקצת ה"כ, וחשיב שנכנס ל' בשבת (ומתוך שהיה אנוס מותר במועד), ותנא דידן כרבנן.
		כהן במאי מיירי	אי שלים משמרתו עי"ט – הו"ל לגלח, (רש"י – י"ט בא' ויכל לגלח בה' שלפניו), אלא דשלים בי"ט (י"ט בה"י ¹⁴⁶), תנא דידן סבר כיון דהיו כל המשמרות שוות, כמאן דלא שלים משמרתו ברגל דמי.
י"ח.	שפה	רבי	זוג בא מחמתן לפני רבי ובקשו ממנו צפרנים והתיר להם, ו[חזינא לדעתיה ד]אם בקשו ממנו שפה ה[יה מ]תיר להם, ושמואל אמר אף בקשו ממנו שפה והתיר להם.
		אמוראי	אביטול בשם דרב: שפה מזוית לזוית (מסוף הפה לסוף האחר מותר לגלח), ר' אמי: ובשפה המעכבת (האכילה), רנב"י: לדידי [דאנינא דעתאי] כשפה המעכבת דמי לי.
		ראב"ד	גרס בדברי רב "שפה מזוית לזוית, הנחה כל שמעכבת", ופי' דשפה היי' כל שלמעלה מפתיחת הפה, ושרי אף שאינו מעכב, והנחה זה הוא מה שחוץ לפה מכאן ומכאן, ושרי רק מה שמעכבת עליו. ור' אמי פליג דשפה נמי רק מה שמעכב, והל' כוותיה.
		רא"ש	בשל סופרים הלך אחר המיקל, והיינו רב דשרי בשפה אף שאינו מעכב, והכי סבירא ליה לרי"ף דלא מפליג.
		ביי [ש"ע]	ברמב"ם ורי"ף נראה שאינם גורסים 'הנחה וכו', ומשמע דסוברים שאף מה שמן הצדדים מותר לגלח אף על פי שאינו מעכב [וכן סתם בש"ע "כל אדם מותר ליטול שפה בחול המועד"] ¹⁴⁷ .
כיבוס			
י"ד.	המותרים במשנה	מחמת אונס	הבא ממדינת הים ומבית השביה, והיוצא מבית האסורין, ומנוודה שהתירו לו חכמים (דקי"ל שאסור בתכבוסת), וכן מי שנשאל לחכם (שנדר שלא לכבס) והותר,

¹⁴⁶ עי' בריטב"א שהביא פי' דכלתה משמרתו ערב הרגל היינו שהרגל שני בשבת ויכל לגלח בראשון, וכלתה ברגל היינו שהרגל בא' (והקשה דהו"ל לגלח בה', והביא בשם רש"י דסבר רק בכיבוס מותרין בחמישי, ודחאו).

¹⁴⁷ במג"א הביא מל"פ דשיער שבמקום הקזת דם מותר להעביר בח"ה, לפי שהקזת דם עיקר פיקו"נ, וכתב ע"ז המג"א דלדידן דקי"ל דגילוח שפה אינו בכלל גילוח הראש ולא נאסר כלל (דלכן מותר אפי' אינו מעכב האכילה), א"כ מכ"ש לצורך מכה. ועי' ביה"ל.

			וכל העולין מטומאה לטהרה (כגון מצורע וטמא מת שצריכין להחליף בגדיהם או לכבסן ¹⁴⁸). [לפי פ"ה הר"ן וריו"נ זבין וזבות נמי משום אונס שעולין מטומאה לטהרה].
	מתלכלכין תדיר		מטפחות הידים (שמנגבים בהם בשעת אכילה), ומטפחות הספרים (י"ג ספרים ומשום אלו השנויים במשנה שהן מותרין לגלח, וי"ג ספרים) ומטפחות הספג (שמתנגב בו במרחץ) [ועי' הערה ¹⁴⁹].
יח.	היתרים בגמ'	חלוק אחד	ר' יוחנן: מי שאין לו אלא חלוק אחד מותר לכבסו בחוה"מ, גמ': אין לדחות מדלא קתני במתני', דמתני' איירי באית ליה תרי [ומטנפי ¹⁵⁰], (תוס' [יח.]: משמע בזה דאפי' לא כיבסו קודם לכן).
יד.		ההיכר	מר בר רב אשי: איזורו מוכיח עליו (רש"י: שמתעטף במקטרינו וחוגרו באיזורו, ומודיע לכל שאין לו אלא חלוק אחד. רש"י בחולין: כשהוא מכבס חלוקו מסיר האזור ומהדקו בחלוק שהוא לובש, וזה שאין לו אלא חלוק אחד מניח את האזור בחלוק שהוא מכבס, ובזה ניכר לכל שאין לו אלא חלוק אחד).
		ההיכר בזה"ז	ברא"ש ורי"ף ורמב"ם לא הביאו תנאי אזורו מוכיח, ומשמע שאין בזה נפ"מ, דכיון שהתירו לא חילקו בתקנתם, ולאידך גיסא הר"פ סבר דבזה"ז שאין לנו אזור, אסור (גם אם יחגור אזור, ט"ז וכ"מ בגר"א).
		בגדי קטנים	תוס' בשם הירושל': בגדי קטנים מותר לכבסן במועד, כמי שאין לו חלוק אחד.
		בגדי פשתן	ריו"ח: כלי פשתן מותר לכבסן בחולו של מועד (רש"י: דלא נפיש טירחא, רכת"י: שבגדי פשתן מתטנפים הרבה ואין טורח בכיבוסם, וכן הביא במ"ב). והק' רבא דלא קתני להו במשנה, ותי' אביי דמתני' בדשאר מני.
	תנאים	צורת הכיבוס	שו"ע: וכולם מכבסין כדרךן, אפילו בנתר וכו' ובפרהסיא, על גבי הנהר ¹⁵¹ , רמ"א: דוקא כשצריך

¹⁴⁸ ובמרדכי כ' הדוגמא על בעלת הכתם ובעל קרי שצריכין להטהר במועד, והשו"ע העתיק על בעלת הכתם, ונת' במ"ב דהיינו משום דצריכה ללבוש לבנים (וה"ה כל נדה כמו שהביא בשם החי"א).

¹⁴⁹ מ"ב: כתב ב"י בשם כל בו דעכשיו נהגו בזה חומרא וכן ראוי לעשות וכ"כ המג"א על מטפחות הידיים, דלפי מה שנהגו כעת שמחליפין רק משבת לשבת ע"כ אפילו יש לו רק שנים אין לכבסן בחוה"מ שדי להם בכביסה שמעיו"ט.

¹⁵⁰ ובכה"ג אסור אפי' כיבס לפני המועד ובמועד התלכלכו שניהם. ב"ח.

¹⁵¹ ומקורו במרדכי שדייק כן במעשה דבר הדיא דכיבסו בפרהסיא ע"ג הנהר, (וביאר הב"י שפ"ה את התוספתא דהצריכה צינעא, דקאי על אבל דוקא, ועי' מג"א שהק' דבגילוח נקטי' דגם במועד בעי צינעא, ותי' הפמ"ג דמכה הגמ' מחלק בין גילוח לכיבוס).

		בהיתר	
		כמות המותרת	
לכבס בנהר, אבל אם אינו כובס על גבי נהר, לא יכבס רק בצנעה ולא בפרהסיא ¹⁵² . מג"א: מחמיר שלא בפרהסיא, דאין הכל יודעים שהיה במדה"י וכו', לבד בכלי פשתן וכה"ג שאר דברים שידעי כו"ע דשרו.			
רמ"א: לא יכבסו רק הצריך להן, דהיינו חלוק אחד, אבל בגדי הקטנים ביותר.. מותר לכבס ד' וה' בפעם א', כי צריך להרבה מהם כל רגע.			
קציצת צפרניים במועד ואבל			
יז:	השיטות בגמ'	ר' יהודה	כשם שאמרו אסור לגלח במועד - כך אסור ליטול צפורנים במועד (מגזירת נוול), וכשם שאמרו אבל אסור לגלח בימי אבלו, כך אסור ליטול צפורנים בימי אבלו.
		ר' יוסי	מותר ליטול במועד (ריטב"א: א' - שהוא נוול גדול להשהותן ולא שכיח שיניחנו עד המועד, ב' - דדבר הגדל בכל יום הוא, ואפי' יטלם קודם המועד צריך ליטלם במועד [ודומיא דכלי פשתן], ריו"נ: דלא מקרי כ"כ תיקון כתיקון של שער, וה"ט באבל), וכן באבל.
		עולא	הלכה כרבי יהודה באבל, והלכה כרבי יוסי במועד (שיותר ראוי להקל במועד מאבל. שיטה).
יח.		שמואל	הלכה כרבי יוסי במועד ובאבל, וכדאמר שמואל דהל' כהמיקל באבל. ולכן שאל את פנחס אחיו מ"ט לא נטל צפרניו באבלו, וכן כשבא פנחס לנחמו באבל דידיה שקל טופריה וזרק (ואח"כ אספם).
		ר' יוחנן	שקלינהו לטופריה בשיניה וזרקינהו, וש"מ מותר ליטול צפרנים בחוה"מ, (וכן ש"מ דאין בהן משום מיאוס, ודמותר לזרקן בביהמ"ד, דאשה לא שכיחא, וכי תימא זימנין דמיכנשי להו ושדי להו אבראי - כיון דאשתני אישתני).
	התנאי, והשיטות להלכה	רש"י	רב: בגנוסטרי אסור. והיינו מספריים, דבעי שינוי, [ונטילה זו בזו הוי שינוי, ר"ת]. וכן הביא רמ"א יש מחמירין אף בסכין (שהוא ג"כ דרך), וכן המנהג (אם לא בצורך מצוה).
		ערוך [מובא בתוס']	ר' יוסי אסר דוקא בגנוסטרי שהוא כלי המתקן ליטול צפרניו, אבל סכין ומספריים מותר.
		רי"ף ורא"ש	במועד לא נאמר תנאי דדוקא גנוסטרא, ושרי כדרכו ¹⁵³ . וכ"פ שו"ע.

¹⁵² ובזה דחה הראיה מבר הדיא, דשם מיירי כשכיבסו ע"ג הנהר, והמג"א תי' לפי דרכו ששם היה כלי פשתן.

¹⁵³ (והראיה מריו"ח דשקל בשינוי יש לדחות, דלא היה שם מספריים).

		תוס'	מדרי"ח שקצץ דוקא בשיניו, מוכח דפסק כר"י במועד (והחמיר מבאבל).
ביטול האבילות ברגל			
י"ט.	הדין והמקור	הדין	שבת עולה ואינה מפסקת, רגלים מפסיקין (אבילות שהתחיל לנהוג בסמוך להם) ואינן עולין.
י"ד:		המקור	אי אבילות דמעיקרא - אתי עשה דרבים (שמחת הרגל דמוטל על כל ישראל) ודחי עשה דיחיד, ואי אבילות דהשתא - לא אתי עשה דיחיד ודחי עשה דרבים.
		גדר האבילות	תוס': משמע דאבילות דאורי', ויש לדחות דשמחת הרגל נמי דרבנן. וכ"כ ר"י [ברא"ש] דאבילות יום א' נמי דרבנן. והרי"ף ורמב"ם כתבו דאבילות יום א' דאורי' (ובלילה דרבנן).
י"ט.	כמה מבטל	ת"ק	הקובר את מתו שלשה ימים קודם לרגל - בטלה הימנו גזרת שבעה (ודוקא ג' דחמירי משאר ימים לכמה מילי, וכן אמרי' ג' לבכ"י), שמונה - בטלו הימנו גזרת ל'.
		אבא שאול	ז' מבטל גזירת ל', דמקצת היום ככולו, ויום ז' עולה לכאן ולכאן (וכאילו התחיל לנהוג באבילות ל').
י"ט:		ח' בע"ש	ר"ח: מודים חכמים לאבא שאול כשחל שמיני שלו להיות בשבת ערב הרגל שמותר לגלח בע"ש, (תוס' [יז:]: דהכא משום כבוד יו"ט ס"ל מקצת היום ככולו ¹⁵⁴).
	יום לחכמים ל'	אביי: מודים חכמים ביום ל' דאמרי' מה"כ, רבא: הלכה כא"ש ביום ל' (אבל חכמים פליגי עליה) [תוס': בירושל' חילקו מיום ח' בשבת ע"ט דאמרי' מה"כ, דמשום כבוד הרגל התירו]..	
כתיבה			
י"ח:	כתיבה האסורה	שטי"ח	אין כותבין שטרי חוב במועד (הואיל ויכול לכתבן לאחר המועד. רכת"י) ואם אינו מאמינו (והלוא צריך למעות ¹⁵⁵) או שאין לו מה יאכל (לסופר) הרי זה יכתוב.
		הגהה	אין מגייהין אות אחת אפילו בספר עזרא (וי"ג עזרה).
	כתיבה	אלו	קדושי נשים (דמותר לקדש), גיטין, שוברין (ממלוה ללוה

¹⁵⁴ ובריטב"א והשיטה הוסיפו דזה דוקא משום שיש את יום ח' שחל בשבת שהוא עומד לבטל את הל'.

¹⁵⁵ כתב המג"א דלפי הרמב"ם מיירי שא"צ למעות לצורך המועד, אלא לדברים אחרים (וכגון שחושש שהמלוה ילך וכדו'), ומ"מ שרי דה"ל לדידי' דבר האבד (ומש"כ הרמב"ם 'שצריך ללוות במועד' הכונה שנצרך במועד ללוות, אף שלא לצורך המועד). אמנם הגר"א פ"י "לצורך מותר כמו גיטי נשים כו' דצרכי רבים הן", ומשמע דהיתר משום צרכי רבים לצורך המועד.

		המותרת	כותבין	שנתקבל (חובו), דייתיקי (מתנת שכ"מ), מתנה (דבריא), פרוזבול, איגרות שום (ששמין ב"ד נכסי לזה למלוה), ואיגרות מזון (שקיבל לזון בת אשתו), שטרי חליצה, מיאונים, שטרי בירורין (שבורר לו דין), גזרות בית דין, ואיגרות של רשות (רש"י: צווי וקיום של שלטון, תוס' בשם ירושל': פריסת שלום ¹⁵⁶).
			תוס'	ההיתר בהני משום דבר האבד, פן ימות הנותן או העדים או ב"ד או ילכו למדינת הים (ושרי מעשה אומן).
			רמב"ם	משום צרכי רבים ¹⁵⁷ (ולפ"ז שרי רק במעש הדיוט [וכן יש להחמיר ולכתוב רק במשיטא, שעה"צ], אבל אפשר דחשוב לצורך המועד כיון שצריכים לכך במועד. מ"ב).
			חשבונותיו	תוספתא: מותר לכתוב חשבונותיו ולחשב יציאותיו. רמב"ם: שאין אדם נזהר בתיקונן מאוד, והו כמעש"ה ¹⁵⁸ , רשב"א: משום דבה"א, שמא לא יזכור ויאבד ממונו.
		י"ט. כתיבת תפילין	ת"ק	אין כותבין ספרים תפילין ומזוזות במועד.
	ר"י		כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו (אף על פי שאין צריך להם עד לאחר המועד כדי שיהו מזומנין לו לאחר המועד לאלתר ולא ישהה מצותו ¹⁵⁹ . ריטב"א).	
	ר"מ [בברי"י]		כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו, ולאחרים בטובה (ולא בשכר, דשכירות מיתסרא כדמצינו גבי אבונגרא).	
	ר"י		מערים ומוכר את שלו וחוזר וכותב לעצמו (ולא דמיא להערמה דלעיל דפליגו תנאי, דהתם היא הערמה לצורך מלאכה של דבר הרשות, אבל הכא הויא הערמה לצורך דבר מצוה. תרי"מ).	
	ר' יוסי		כותב לעצמו כדי פרנסתו (רש"י, רא"ש: כדי פרנסתו ברווח, ומיקל מכולהו ¹⁶⁰ , רמב"ם: משמע בדבריו דרק משום אין לו מה יאכל הותר, וככל מלאכה, ולפ"ז ר' יוסי מחמיר מכולהו ¹⁶¹).	

¹⁵⁶ כ' הריטב"א דמיירי כגון שהוא לצורך עניני יום טוב, אי נמי מפני שמחת הרגל שלא יהא בדאגה ויש בהן צורך לשולח או למי שנשתלחו לו (ועוד הביא יש שפירשו אגרות שנותן הנשיא או ריש גלותא רשות לדון כדי שאם טעה לא ישלם).

¹⁵⁷ בפשטות הטעם עפ"י הריב"ש בשם הר"ן [הביאו ב"י] דכל דבר המזדמן תדיר, אף על פי שבכל פעם ופעם הוא דבר פרטי כצרכי רבים נינהו, (ובאופ"א – דכל דבר שמתוך הרבים שיעשהו יהיו פעמים של תקלה, תקנו רבנן לכתוב תמיד למנוע התקלה, משא"כ בדברים שאין קשר בין כל המקרים).

¹⁵⁸ וכתב הב"י, דההיתר משום צורך המועד, אבל אם אינו צורך המועד אין להתיר אף מעשה הדיוט. וכ"כ הרמב"ן, וכע"ז ברוקח שבי' דמיירי ביציאות שצריך להוציא ומשום שמחת י"ט.

¹⁵⁹ ואע"פ שבס"ת לא הותר לכתבו אם ישלימו רק לאחר המועד, ב"ה הערוה"ש דלא התירו רק בדבר מצוה שיש בזה חובת הגוף כתפילין ומזוזות שאם לא יקיים המצוה עובר בעשה.

¹⁶⁰ ולכן פסק הטור גם את ר"מ דעושה לאחרים בטובה, דכ"ש דשרי ר' יוסי גם בזה.

¹⁶¹ דעת המ"מ דנחלקו כאן רש"י והרמב"ם אי שרי לכתוב לצורך אחר המועד בשביל שיהיה לו כ"צ, דלרש"י מותר (כמו שהותר לכתוב לעצמו בשביל אחר המועד, דחשוב צרכי מצוה), ולהרמב"ם אסור. אמנם הב"י כ' דנחלקו לשיטתם אם מניחין תפילין

			הלכה	שו"ע: כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו (אפי' להניחם אחר המועד ¹⁶²), ואם אין לו מה יאכל כותב ומוכר לאחרים כדי פרנסתו. רמ"א: או שיהיו לו הוצאותיו יותר בריוח לשמחת יום טוב (מג"א: הרמ"א פליג וסבר כרש"י דשרי אף לאחר המועד ואף להרוחה, מ"ב: הרמ"א לשיטתו דמניחין תפילין בחוה"מ, וממילא שרי בשביל הרוחה).
ב	כתיבה ותיקון ספרים	צורך הרבים	כלבו: נ' שמותר להגיה ולכתוב ספרים בחנם, שמא לאחר י"ט לא יהיה לו פנאי (ומתיר אף מעש"א [משום צורך מצוה, דומיא דתפילין. גר"א]), ב"י: ההיתר משום צורך רבים, וכשאינו לצורך המועד דוקא מעש"ה ¹⁶³ , (וכ"פ בשו"ע דאם אין להם ס"ת כלל, אם אפשר לכתבו כולה בחו"ה ע"י סופרים הרבה - יכתבוהו, דצורך המועד הוא).	
		הגהה לעצמו	שו"ע: ספרי מקרא וגמרא שצריך לקרות במועד, מותר להגיה במועד, משום דהוה דבר האבד (ט"ז: היינו שמגיה מתוך השכל, ואפשר שאחר יום טוב ישכח עיון הזה, מ"א: מיירי שאינו יכול ללמוד מתוכו אם אינו מגיה מתחלה, וזה נחשב דבר האבד מה שאינו לומד ¹⁶⁴).	
	כתיבה לעצמו		רא"ה: כשם שמותר לכתוב תפילין ומזוזות לעצמו, כך מותר להגיה בס"ת לצורך עצמו לשם מצוה. מ"מ: פליג עליו דלא הותר. ועי' בהערה בדעת ש"ע ¹⁶⁵ .	
א	סוגי הכתב	כתב מרובע	תרוה"ד: מדברי הרמב"ם, שכ' בחשבונות דאין אדם נזהר בתקונן מאד ונמצאו כמעש"ה', משמע דשאר אגרות שאדם נזהר בתיקונן, חשיבי מעשה אומן, ב"י:	

בחוה"מ, דרש"י והרא"ש סברו דמניחין תפילין בחוה"מ, וא"כ הוה לצורה"מ, והרמב"ם סבר שאין מניחין, ולכן העמיד דוקא באין לו מה יאכל כלל.

¹⁶² ובטור משמע דדוקא לצורך המועד [שעה"צ, ע"ש].

¹⁶³ בב"י הגר"א נקט דאלו השיטות שהביא הרמ"א בס"א, האם מותר לכתוב לצורך רבים, דהיש מקילין הוא הכלבו, והיש מחמירין הינו ב"י שמתיר רק מעשה הדיוט, והרמ"א מסיק ע"ז שנהגו להקל דוקא בכתב שלנו, ע"ש.

¹⁶⁴ עי' בב"ב כ"א: דמלמד שאינו מלמד כראוי חשוב פסידא דלא הדר, ובתוס' שם "דאותה שעה שמלמד להם טעות הם מתבטלים ואותה שעה אין יכולין להחזיר לעולם", (ועי' מהר"ם מרוטנבורג סי' קנד שפי' משום דחשיב דבר האבד מהא דכתיב אם תעזבני יום יומיים אעזבך, שאם נתבטל יום אחד התורה מתרחקת ממנו יום אחר כמידת ריחוקו דהיינו יומים בין שניהם. ועוד כתוב [משלי כג, ה] התעיה עינך בו ואיננו, נמצא מאבד ושוכח מה שלמד מחמת ביטול זה).

¹⁶⁵ דעת המ"ב [שעה"צ סק"א וסק"ט] דהב"י פליג על הרא"ה, ומתיר רק משום צרכי מצוה דרבים, ולכן מש"כ הרמ"א דמותר לכתוב שאר ספרים לדעת הב"י היינו דוקא לצורך רבים, ודלא כהמג"א שכתב דגם כתיבת ספרים חשיבא דבה"א משום שאינו לומד (וצ"ל להב"י דפליג שיכול ללמוד דברים אחרים, ועי' שעה"צ סק"א שהקשה מדוע הפסד המצוה של ועתה כתבו לכם אינו דבה"א), אמנם הגר"א כ' דהב"י מסכים להרא"ה דגם לצורך עצמו מותר לכתוב משום צרכי מצוה.

<p>משמע בגמ' דלא חשיב מעשה אומן אלא כתיבת סת"ם, אבל כתיבת אגרות ודאי מעשה הדיוט הוא¹⁶⁶. (עי' בט"ז ומג"א דאלו הם ב' השי' ברמ"א בס"א, ומסקנתו להחמיר).</p>			
<p>תוס': מה שנהגו לכתוב בעוגל (שורות מעוגלות) לא מצינו לזה היתר, [וכן ע"י היפוך האותיות אין היתר], וכ"ה במרדכי: איסור גמור הוא, דלכל הפחות יש בה אות אחת כתובה כהוגן ואנן אסרינן להגיה אפילו אות אחת. וכ"פ הטור בשם ריב"א, וכן בשו"ע דכתבים האסורים אפ"י ע"י שינוי אסור.</p>	<p>כתב עגול</p>		<p>ז</p>
<p>תוס': יש כותבין על ידי חילוק האות, וכך היה נוהג רבי זקני, והיו"ד שאי אפשר היה כותב בכתב הפוך. וכ"ה במרדכי שם: נהגו לכתוב אותיות התוכות ופסוקות וקטועות, (ואף כי לא מצינו שהתיר התלמוד על ידי שינוי אולי אין זה כתיבה ואין כח לאסור).</p>	<p>חילוק האות</p>		
<p>רי"ו: ר"ת התיר לכתוב בחול המועד בכתיבת משקי"ט שהיא כתיבה דקה בלא שינוי, שהרי לא ניתנה בסיני רק כתיבה גסה", (עי' ב"י דאין זה מחוור). ב"ח: דמעשה הדיוט הוא, ושרי אפילו אינו לצורך המועד, ומ"מ ע"פ ד' הרוקח נהגי' שלא לכתוב אפילו משי"ט בלא שינוי היכא דליכא דבר האבד, וכ"פ הרמ"א "ונהגו להחמיר [לשנות. מג"א] אפילו בכתיבה שלנו שהיא כתיבה משיט"א" (ומ"מ כיון דנקטי' לעיקר דאין זה מעשה אומן, לכן מקילי' בשינוי כל דהוא כשורה עליונה עקומה¹⁶⁷).</p>	<p>משיטא</p>		<p>ה</p>

¹⁶⁶ פשוט דברי הב"י דכל כתב הוא מעשה הדיוט חוץ מסת"ם, וכן משמע בפמ"ג ובגר"א וכ"כ הכלבו בשם הרמב"ם, (וצ"ל דמש"כ בחשבונות דהם מעש"ה משום דאין אדם מקפיד וכו', היינו דלכן הם במהותם מעש"ה, אבל שאר כתבים תלוי בצורת הכתיבה), ולפ"ז ההיתר בגיטין שהם כתובים בסת"ם כתב הלבוש משום דאין מקפידין על יופי הכתב. אמנם אח"כ תי' דהוי כצורך המועד כיון שצריך לכך במועד, וכ"כ המ"ב, ולפ"ז האגרות שהותרו הם מעשה אומן, והותרו מפני צרכי רבים למועד, ועי' בשעה"צ שיש להחמיר לכתבן משיטא.

¹⁶⁷ ובס"א כתב הרמ"א דנוהגין להקל בכתב שלנו שהוא משיטא אף בלא שינוי, משום דמיירי בצרכי רבים [בי' הגר"א].

